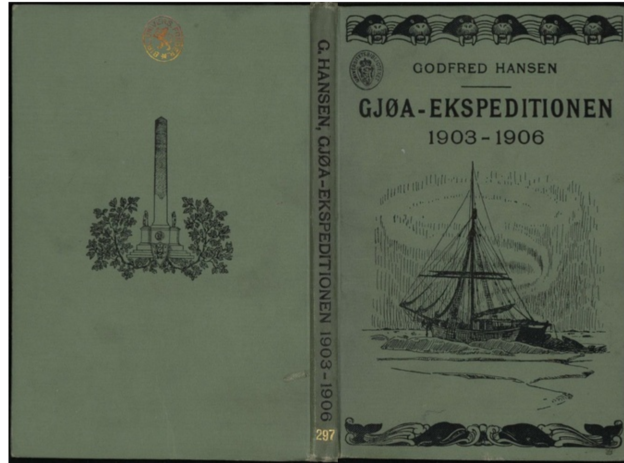

Den norske

Gjøa-ekspedition

til den magnetiske nordpol og gennem Nordvestpassagen
1903-06

af

Godfred Hansen

Förord till den elektroniska utgåvan

Denne ekspeditions-rapport, *Folkelæsning Aargang 1911, Nr. 297*, av **Godfred Hansen** (1876-1937) er digitalisert i juni 2009 av Nasjonalbiblioteket, Oslo og anpasset for Prjekt Runeberg i juli 2014 av Ralph E.

GODFRED HANSEN

GJØA-EKSPEDITIONEN

1903-1906DEN NORSKE

GJØA-EKSPEDITION

TIL DEN MAGNETISKE NORDPOL OG GENNEM NORDVESTPASSAGEN

1903—06

af

GODFRED HANSEN

PREMIERLØJTNANT I FLAADEN

MED 41 KORT OG BILLEDER

VED UDVALGET FOR FOLKEOPLYSNINGS FREMME

« KØ RENHAVN I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD 1912»Folkelæsning« Aargang 1911, Nr. 297 Pris 1 Kr. 50 Øre.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)INDLEDNING.

Den norske Gjøa-Ekspedition, der lededes af Kaptajn Roald Amundsen, var blevet til paa Forslag af denne selv. Den havde til Formaal at foretage Undersøgelse over Jordmagnetismen i Nærheden af Jordens magnetiske Nordpol. Denne Pol er ikke noget fastliggende Punkt, men dens Bevægelse foregaar dog kun over et forholdsvis lille Omraade, inden for en Cirkel med en Radius af ca. 100 engelske Mil og med Centrum beliggende paa Halvøen Boothia Felix omtrent paa 70° Nordbredde og 97° Vestlængde.

Inden for dette Omraade ligger Kong Williams Land, den sydligste 0 i den store Gruppe af Polarøer, der kaldes det nordamerikanske Arkipelag (d. e. Øhav), fordi den ligger Nord for det nordamerikanske Fastland og danner som en Slags Fortsættelse af dette et Stykke op mod Nordpolen.

Paa Sydsiden af denne 0 opslog Ekspeditionen sit Standkvarter i en Bugt, der kaldtes Gjøa Havn efter Ekspeditionens Skib.

Her byggedes et Hus, i hvilket der opstilledes magnetiske Instrumenter af samme Art som de, der

l*4

benyttes paa de store Observatorier rundt om i Verden. Fra Hovedkvarteret foretoges Baad- og Slæderejser i Omegnen, paa hvilke de nødvendige astronomiske og magnetiske Rejse-Instrumenter medførtes til Oprettelse af midlertidige Stationer. Senere hen vil vi komme tilbage til en nærmere Omtale af Jordmagnetismen og den Maade, hvorpaa magnetiske Undersøgelser foretages. Foreløbig skal det blot siges, at Ekspeditionen løste sin Opgave gennem en toaarig Række af Undersøgelser. Den godtgjorde derved sin Ret til at kaldes videnskabelig, og den sikrede sig ved sine Resultater en Plads i Rækken af Ekspeditioner, der har blivende Betydning.

Dog, hvad der særlig bidrog til, at Ekspeditionen flk Ry langt udover Videnskabsmændenes Kreds, og til at Roald Amundsens Navn altid vil blive nævnet blandt de ypperste af Jordens Opdagelsesrejsende, var det, at det udover Ekspeditionens egentlige Opgave lykkedes at løse endnu en anden, det gamle Problem, Nordvestpassagen.

For at forstaa den store Betydning af dette Resultat, vil det imidlertid være nødvendigt at kaste et Blik paa NV.-Passagens Historie.

Spørgsmaalet om en nordvestlig Søvej til Østasien fødtes, da Columbus opdagede Amerika i 1492, og det blev igennem de følgende Aarhundreder en af de vigtigste Drivfjedre til Søfartens Fremme. Columbus udførte sin Opdagelse for den spanske Krone, og Spanierne vaagede med Nidkærhed over, at ingen anden Nation skulde høste Fordel af denne nyopdagede Vej til »Indien«. Thi det maa erindres, at det var først efter Columbus's Død, at man fandt ud af, at

det af ham opdagede Land slet ikke var Indien, men en hel ny Verdensdel. I Columbus's Tid opfattede man det saaledes — og han selv delte denne Tro — at man her havde fundet Østkysten af det Land Indien, om hvis Rigdomme man gjorde sig fabelagtige Forestillinger, byggede dels paa eventyrlige Sagn, der gaar helt tilbage til Oldtiden, og dels paa de Skildringer, der var bragt hjem til Evropa af forskellige middelalderlige Rejsende. Rlandt disse maa først og fremmest nævnes den navnkundige Venezianer Marco Polo1, der havde opholdt sig i Kina i mange Aar (1272—95) og hvis mærkelige Beretninger selv Middelalderen tildels fandt utrolige, skønt det senere har vist sig, at de i mange Henseender hvilede paa rigtige Iagttagelser.

Kort efter Amerikas Opdagelse fandt imidlertid Portugiserne Vejen Syd om Afrika2 til det rigtige Indien (1498), og deres Skibe hjemførte nu i den følgende Tid Aar for Aar rige Ladninger af de dengang saa sjældne

Krydderier, af Silketøj o. s. v.

For at sikre sig selv Fordelene af deres Opdagelser havde Spanien og Portugal allerede 1494 sluttet en Overenskomst, hvorved de lovede gensidig at respektere hinandens »Interessesfærer« : Spanierne maatte ikke sende Skibe mod Syd langs Afrikas Kyst, og Portugiserne maatte ikke komme Vest for en Linie fra Nord til Syd 370 Mil Vest for de Kapverdiske Øer. Saaledes var de andre søfarende Nationer altsaa udelukkede fra de nyfundne Handelsveje, og det var da nærliggende at forsøge paa at omsejle det nye

1 Se G. Bang: Marco Polo (»Folkelæsning« Nr. 207).

2 Se Johs. Knudsen: Søvejen til Indien (»Folkelæsning« Nr. 248).

Land, om hvis Udstrækning man endnu intet vidste, og ved at gaa Norden om det naa over til det attraaede Indien. Tilmed mente man, at denne Vej maatte være langt kortere end de andre Syd om Afrika og Sydamerika. Men det blev da til at begynde med at styre Kursen Nordvest ud fra Evropa udover Atlanterhavet, om man vilde opsøge denne Passage (Vej) Norden om det nye Land. Saaledes blev Navnet »Nordvestpassagen« til.

England var den første Nation, der forsøgte sig paa dette Foretagende. Engelske Købmænd udrustede i 1497 en Ekspedition under Kommando af John Cabot. Denne var ikke selv Englænder, men Genueser ligesom Columbus, og hans italienske Navn var Giovanni Gabotto. Han sejlede dristigt over Atlanterhavet og traf paa en Kyst, sandsynligvis Labradors, som han fulgte mod Nordvest, indtil Drivisen tvang ham til at vende. Han gjorde Landgang et Par Steder og var saaledes den første Evropæer, der siden Vikingernes Tid satte Foden paa Amerikas Fastland. Selv forstod han næppe, hvor meget han havde opdaget; ligesom Columbus troede han nemlig at være kommet til Asiens Østkyst. Og hjemme regnede man i hvert Fald ikke hans Opdagelse for noget videre; thi i et Regnskab fra Henrik d. VII's Civilliste finder man følgende Post: »10de August 1497. Til ham der fandt den nye 0 10 Pd. Sterling.« Paa en ny Rejse Aaret efter, som man for øvrigt ikke ved meget om, besejlede Cabot sandsynligvis den amerikanske Kyst langt sydefter, maaske helt ned til Florida indtil ca. 30° N. Br.

Hans Søn, Sebastian Cabot, optog Arbejdet efter ham, og disse to Rejsendes Opdagelser bidrog meget

til, at man lærte at opfatte Amerika som det, det var, en hel ny Verdensdel.

Efter Englænderne tog Portugiserne fat. Flere Ekspeditioner udsendtes fra 1500—1524. Særlig bekendt blev Brødrene Cortereales 3 Rejser. De opdagede paa disse Ny Foundland Bankernes Fiskerigdom, men gjorde iøvrigt ikke store geografiske Opdagelser ud over Caboternes. De omkom begge paa deres tredie Rejse og blev saaledes Nordvestpassagens første Martyrer.

Da det paa disse forannævnte Ekspeditioner havde vist sig uhyre vanskeligt, ja maaske umuligt, at trænge frem mod Nordvest, søgte man nu at naa sit Maal ad andre Veje. I de følgende Aartier sendtes Ekspeditioner ud for at prøve at naa Indien, dels over selve Nordpolen, dels mod Nordost, søgende en »Nordostpassage« Norden om Asien. Men uovervindelige Vanskeligheder taarnede sig op overalt; Isen lukkede sig om Skibene og skruede dem ned, Skørbugen slog Mandskaberne ihjel under Overvintringerne. Her var om muligt endnu værre, end Amerika-Vejen havde været, og saa forsøgte man sig da atter mod NV.

Det er igen Englænderne, der gaar i Spidsen. Dronning Elisabeth udsender Martin Frobisher paa tre Rejser fra 1576—78. Han naaede den sydlige Del af den store 0, der senere er kaldet Baffin Land, og opdagede Frobisher Bugten, som han antog for Begyndelsen af en Passage. Senere hen viste det sig imidlertid slet ikke at være noget Stræde, men en lukket Bugt.

Endskønt han vendte to Gange tilbage til disse Farvande, sidste Gang endog med 15 Skibe, var det dog kun lidet, han føjede til de Opdagelser, han selv

havde gjort paa sit første Togt. Han havde nemlig den Gang fundet spredt paa Kysten en uhyre Mængde af en sortagtig tung Stenart, som man mente var guldholdig, og de talrige Skibe, han siden hen førte med sig, var bestemte til at fragte denne Erts hjem til England. Der kom ogsaa store Skibsladninger med, men desværre for Dronning Elisabeth viste Stoffet sig ved nærmere Undersøgelse at være Svovlkis, et Mineral uden synderlig Værdi.

Større geografiske Resultater bragte John Davis's Rejser 1585—1587. Ved disse fik man Kendskab til Grønlands Vestkyst fra Kap Farvel til Sandersons Hope (Upernivik) og paa den amerikanske Side fra Kap Dyer paa Cumberland Halvøen netop over Polarkredsen ned til Frobishers Opdagelser paa Labrador Kysten. Den sydlige Del af Farvandet mellem Grønland og Raffin Land kaldes derfor efter ham Davis Strædet.

Ikke mindre Interesse har Englænderen Henry Hudsons Rejser (1607—11). Han forsøgte først at naa sit Maal ved at gaa lige over Nordpolen, men naturligvis forgæves. Paa sine senere Rejser vendte han sig da mod Nordvest. Hans sidste Rejse gik gennem Hudson Strædet ind i Hudson Bugten, det mægtige Indhav i Nordamerikas Nordost-Hjørne. Disse Farvande havde ganske vist delvis været kendt før. Fro-bisher havde først set Hudson Strædet, og portugisiske Fiskere havde endog været inde i Bugten. Men naar den store Søfarendes Navn er knyttet til disse Farvande, skyldes det maaske mest hans tragiske Skæbne. Efter endt Overvintring i den sydostlige Del af Hudson Bugten vilde han nærmere undersøge denne. Dette passede imidlertid ikke hans Mandskab, de vilde hjem. Saa gjorde de Mytteri og satte Hudson, hans Søn og otte syge Matroser ud i en Baad og sejlede10

fra dem. Deres Udaad rygtedes, da de var kommet hjem, og de har sikkert maattet lide deres velfortjente Straf.

Der blev nu i Løbet af de følgende Aar udsendt flere Ekspeditioner for at lede efter de forsvundne; men de bragte ingen Oplysninger om ham og hans Folk. Hudson var og blev forsvundet. Eet blev der dog opnaaet ved disse Rejser, at Bugten blev omsejlet og at det viste sig, at her kunde det ikke nytte at lede efter en Nordvestpassage: Bugten var omgivet af Land. Senere hen, da man lærte disse Egne nøjere at kende, viste det sig ganske vist, at der helt oppe imod Nord i Hudson Bugten findes et smalt Stræde, »Fury- og Hekla Strædet«, gennem hvilket et Skib kunde trænge vestover, hvis Isen vilde tillade Gennemfart. Men endnu har dog intet Skib passeret denne Vej.

Hudsons Rejser flk en anden Betydning udover den rent geografiske, idet Hvalfangsten i disse Egne nu tager sin Begyndelse, delvis paa Grund af hans Beretning om Hvalernes Talrighed.

Ogsaa vi Danske har i hine Tider taget Del i Efterforskningen, idet Christian den 4de i Aaret 1619 udsendte to Skibe under Kommando af Jens Munk. Han løb ind i Hudson Bugten og gik i Vinterkvarter ved Churchill Floden i Bugtens Vest-Hjørne. Ekspeditionen flk dog kun en krank Skæbne, Skørbugen tog de fleste af hans Folk, saa at han kun havde to Mand tilbage, da Isen om Foraaret brød op. Derved var han afskaaret fra at udrette noget som helst, og han og hans to Mand maatte prise sig lykkelige, om de overhovedet kunde faa deres Hjemland at se igen. Der var intet andet for end at søge hjemover. Han efterlod derfor sit største Skib og gik til Søs med detIndledning.

mindste, og det lykkedes ham virkelig, under store Farer, at naa hjem til Danmark1.

Som den sidste i Rækken af disse kække Søfarende skal nævnes Baffin, der i 1616 trængte op igennem Davis Strædet og besejlede Farvandet Norden for dette, den store Havbugt, der er kaldet Baffin Bugt efter ham. Han

passerede paa sin Vej Lancaster Sund, Hovedindgangen til Nordvestpassagen, men gjorde den skæbnesvangre Fejl at antage den for en lukket Bugt.

Baffins Rejse kan anses for det afsluttende Forsøg paa at finde en brugelig Handelsvej til Indien Nord om Amerika. Der skulde da ogsaa hengaa 200 Aar efter ham, førend nogen Skibskøl atter pløjede disse Farvande. Man var dengang ikke kommet saa vidt i Kultur, at man kunde tænke sig at ofre større Summer paa Foretagender af ren videnskabelig Art. Dette laa for en stor Del deri, at Datiden manglede Forudsætninger for at udruste en Ekspedition, der i det hele taget kunde give Udbytte. Den kendte ikke til at proviantere Skibe ud med Sager, der kunde holde sig, udover salt Kød og Flæsk. Hele Udrustningen var yderst tarvelig, og værst af alt var det, at Besætningerne ombord var saa hildede i Overtro af de mærkeligste Former, at der kun skulde liden Modgang til, før de tabte Modet. Disse Ting tilsammen stillede sig i høj Grad hindrende i Vejen. Men det mest afgørende var dog dette, at den naturvidenskabelige Forskning endnu kun var i sin Barndom. Der arbejdedes efter primitive Metoder og med ufuldkomne Instrumenter, og ingen havde endnu for-

1 Se herom Johs. Knudsen: Den danske Ishavsfarer Jens Munk. 1902 (»Folkelæsning« Nr. 257).

staaet, hvad Videnskaben kunde vinde gennem arktisk Forskning; derfor overlod man Ishavet til Hval- og Sælfangerne, den Art Ishavsfart gav da i hvert Fald Udbytte i klingende Mønt.

I Begyndelsen af det nittende Aarhundrede kommer der atter Liv i Nordvestpassage-Spørgsmaalet. Efter Napoleons Fald var der blevet Ro i Evropa. Der blev Tid og Raad til at beskæftige sig med andet end Krig. Videnskaben krævede Oplysninger om de ukendte Omraader rundt Polerne og ønskede Svar paa mange Spørgsmaal af naturvidenskabelig Art, som kunde finde deres Besvarelse hinsides Polarkredsene.

England tog nu atter det gamle Nordvestpassage-Spørgsmaal frem som sin Indsats i Forskningen. I Aaret 1818 drog John Ross ud. Han undersøgte det samme Farvand, som i sin Tid Baffin havde besejlet, og kom til samme Resultat, at Farvandet mellem Grønland og Amerika var en lukket Bugt. Han havde endda været et Stykke inde i Lancaster Sund, men erklærede pludselig, at han vilde vende om, han kunde se en Bjergkæde forude, der lukkede for Farvandet. Nu har vel John Ross, som ellers var en dygtig Sømand, været en Smule ængstelig for sit Skib og sit Mandskab og gerne villet undgaa en Overvintring. Denne Ængstelse har faaet hans Øje til at være tilbøjeligt til at se Land, og da han saa ser disse Bjerge — Croker Bjergene kaldte han dem — gav han Ordre til at dreje Skuden rundt.

Det skal indrømmes John Ross, at de atmosfæriske Forhold i Ishavet er saaledes, at man let kan tage fejl og mene at se Land, hvor der intet er. Fatamorgana —' Luftspejlinger — driver sit Spil her noksaa galt som i Ørkenen. Og den megen Taage, der findes over Isen, kan samle sig i mægtige Banker,

der nok paa Afstand kan se ud som Bjergkæder. Vil man være sikker i sin Sag, maa man holde paa, indtil man faar Syn eller rettere Følelse for Sagen, ellers kan man nemt komme hjem med et galt Kort.

Men ombord hos John Ross var der en Mand, der ikke var af samme Mening som sin Kaptajn, nemlig hans Næstkommanderende, Løjtnant Edward Parry. Naar Kaptajnen ombord i et Skib mener een Ting, saa hjælper det ikke stort, at en Løjtnant mener en anden, og Skuden blev vendt trods Parrys Indvendinger. Men da de naaede England, lykkedes det Parry at vinde Admiralitetets Øre, og han blev udsendt det følgende Aar med to Skibe for at forsøge, om han kunde bevise sin Paastand. Og det kunde han! Det gik strygende hen over Ross's Croker Bjerge — der var en 30—40 Favne Vand.paa Stedet — og det gik jævnt godt videre frem gennem Barrow Strædet, indtil han naaede Melville Øen, der ligger langt ude mod Vest i Arkipelaget. Her stoppede Isen ham, og han blev nødt til at gaa i Vinterkvarter. Men paa een Sommer havde han i Virkeligheden gennemsejlet Halvdelen af Nordvestpassagen.

De troede nok ombord den Vinter, at næste Sommer skulde give dem Resten af Vejen til Stillehavet. Men

saaledes gik det ikke; de forsøgte at trænge Vest paa, men Lykken stod dem ikke bi. De maatte vende om den Vej, de var kommet, da de ikke havde Proviant nok til endnu en Overvintring. Men Ekspeditionen havde udvidet Kendskabet til denne Del af det nordamerikanske Arkipelag uhyre, ikke blot langs Skibsruten, men ogsaa ved lange Slædeture fra Vinterkvarteret.

De følgende Aars Polarforskninger blev foretaget som Landrejser. Allerede i 1670 var der — under14

Navn af Hudson Bugt Kompagniet — blevet stiftet et engelsk Selskab, der handlede med Pelsværk, som de afkøbte de nordamerikanske Indianere. Dette Selskabs Handelsfelt blev efterhaanden udvidet af dets mange dristige Rejsende, der færdedes i Kanoer ned langs Kanadas store Floder og paa de vældige Søer.

I 1772 besejlede Hearne Kobbermine Floden til Ishavs-Kysten. I 1789 besejlede Alexandre Mackenzie den store Flod, der er opkaldt efter ham, og naaede ogsaa Ishavs-Kysten. Med disse Rejsendes Resultater for Øje blev den engelske Søofficer John Franklin sendt ud for at forsøge, om man ikke ad denne Vej kom nemmere til en Kortlægning af Nordvestpassagens Kyster end ved at forsøge paa at trænge frem ad Søvejen med Skib. Franklin gjorde to Ture, 1819—22 og 1825—27, og kortlagde Strækninger af Ishavs-Kysten fra Baad. Samme Rejsemaade benyttedes senere af andre, saaledes af Back, der fulgte den østligste af Amerikas store Ishavs-Floder, Back- eller Fiske-Floden, af Dease og Simpson og af Dr. Rae.

I 1829 var det atter lykkedes John Ross at stille en Skibs-Ekspedition paa Benene, denne Gang ved private Midler. Han ønskede, som rimeligt var, ved en Stordaad at bringe sin gamle Fejltagelse med Croker Bjergene i Glemme. Men han havde ikke Held med sig, idet det kun lykkedes ham at berejse en ringe Del af Kysten af Halvøen Boothia Felix og Nord Somerset, en stor 0, der ligger tæt Nord for denne. Saa maatte han gaa i Vinterkvarter, hvor hans Skib blev skruet ned den anden Vinter. Han maatte da søge ud i Davis Strædet i Baad, hvor han blev optaget af et Hvalfangerskib. Ekspeditionen varede fra 1829—33 og var allerede anset for fortabt, da den naaede Hjemmet. Den bragte et megetIndledning.

stort videnskabeligt Resultat, idet det var lykkedes en Brodersøn af Chefen, James Ross, at fastslaa den magnetiske Nordpols Beliggenhed.

Den engelske Regering bestemte sig nu til endnu en Gang at gøre Forsøg paa at trænge igennem Nordvestpassagen med Skib. To Skibe, »Erebus« og »Terror«, blev udrustede, og John Franklin, der nu var en Mand paa 60 Aar, blev paa sin egen indstændige Anmodning sat i Spidsen for Foretagendet. Han afsejlede i 1845 med saa god en Udrustning, som man dengang formaaede at skaffe, med de bedste Skibe, som endnu havde stævnet Isen, og med et Mandskab, der var stolt af det Hverv, de havde faaet, og af den Fører, som de skulde tjene under. Han saas af en Hvalfanger i Mundingen af Lancaster Sund. Saa forsvandt han og hans 129 Mand, og ingen af dem naaede hjem til gamle England igen.

Da man intet havde hørt fra ham efter 2 Aars Forløb, blev en Hjælpe-Ekspedition udsendt for at lede efter ham. De fandt Franklins første Vinterkvarter paa Beecheij Øen ved den sydvestlige Del af Nord Devon (Landet N. f. Lancaster Sund), men ikke yderligere Spor. Da blev man for Alvor ængstelig, Ekspedition efter Ekspedition udsendtes. Ogsaa Amerikanerne deltog i Efterforskningen. Arkipelagets Kyster berejstes og kortlagdes, men Franklin fandtes ikke. Skibe sendtes ind i Ishavet baade fra Øst og Vest. Særlig berømt blev Mac Clures Togt. Han gik op gennem Bering Strædet og Øst efter ind i de ukendte Farvande. I sit andet Vinterkvarter, Mercy Bugten, paa Nordsiden af Banks Land, frøs han saa fast inde, at Sommeren ikke naaede at faa smeltet hans Skib ud. Saa begyndte det at knibe med Provianten, og Skørbugen meldte sig. Han16

maatte tænke paa at gaa fra Skibet. Men hvilke Udsigter! Hundreder af Mile til Mennesker og mange dødssyge Folk. Da, 14 Dage før det første Hold af Mandskabet skulde drage ud paa det, der sikkert vilde blive en

Dødsvandring, kom Hjælpen. En Eskadre paa 5 Skibe under Kommando af Sir Edward Belcher var blevet udsendt fra England for at trænge frem gennem Lancaster Sund. Om denne Ekspedition havde der ikke engang været Tale, da Mac Clure rejste hjemmefra, saa man kan tænke sig hans jublende Glæde, da han en Dag, hvor han gik og talte med sin Næstkommanderende om de fortvivlede Forhold, ser fremmede Folk komme ude paa Isen. Det var en Slædeekspedition, udsendt fra et af de andre Skibe, og det betød Redning for ham og hans Folk. Skibet maatte han efterlade, men alle Mand rejste med Slæder Øst over til Beechey Øen, hvor Belchers Ekspedition havde en Slags Hovedkvarter. Han blev saaledes den første, der personlig naaede gennem NV.-Passagen, idet han var kommet ind fra Bering Havet og vendte hjem gennem Lancaster Sund.

Efter den Beleherske Ekspedition opgav England videre Efterforskninger efter Franklin. Belcher maatte efterlade ikke mindre end tre Skibe i Isen. Ogsaa Mac Clures Skib var tabt, saa at det efterhaanden var store Værdier, der var medgaaet til Efterforskningen. Tillige var det nu saa mange Aar, siden Franklin drog ud, at man ikke længere kunde vente at træffe nogen af Folkene i Live.

Men Lady Franklin, Sir John's Enke, vilde endnu ikke opgive Haabet. Det lykkedes hende ad privat Vej at faa udrustet endnu en Ekspedition, der sendtes ud under Kommando af Leopold Mac Clintock (1857

—59). Denne Ekspedition bragte endelig Løsning paa Gaaden, idet den ledede paa ret Vej gennem nogle Oplysninger, som den dristige Rejsende Dr. Rae havde faaet af nogle Eskimoer paa en Færd til Vestsiden af Boothia Felix. Det viste sig ved Mac Clin-tocks Undersøgelser, at Franklin efter sin første Overvintring ved Beechey Øen var gaaet sydover, at han var kommet i Besæt i Isen NV. for Kong Williams Land, hvor han selv døde i 1847. I August 1848 maatte Skibene forlades, da de stadig laa omtrent paa samme Sted. Mandskabet drog sydover langs Kysten af Kong Williams Land under Ledelse af Ekspeditionens Næstkommanderende, Kaptajn Cro-zier. Om dette fandtes en Beretning nedlagt i en Stendynge. Denne Beretning er endnu helt haabefuld, om man end mellem Linierne kan se, at alt dog ikke er helt gunstigt. Det er det eneste skriftlige, man har fundet. Resten af Tragedien fortalte de Skeletter, som man fandt langs Kysten af Kong Williams Land og paa den Syd derfor liggende Adelaide Halvø. Mac Clintocks Opdagelser blev senere supplerede af Amerikaneren Schwatka, som med nogle Ledsagere naaede Kong Williams Land i 1878—79, idet han rejste over Land fra Hudson Bugten og gik ned ad Store Fiskeflod. Man kan nu med stor Sikkerhed udpege den Vej, ad hvilken den dødsmærkede Skare drog frem, færre og færre i Tal, og med synkende Haab, indtil den sidste styrtede om i Sneen og alt var forbi.

Hermed har vi naaet Slutningen af Nordvestpassagens Historie. De talrige Ekspeditioner, med Skib og over Land, havde hver bidraget sit til Kortet med en Del af Kyststrækningen, og Farvandet var i det hele og store kendt, da »Gjøa« gik der igennem. Gjøa-Ekspeditionen gør da ej heller Fordring paa at

have opdaget Nordvestpassagen. Det erkendes fuldt ud, at »Franklinfolkene smeddede det sidste Led af Nordvestpassagen med deres Liv«. Men Roald Amundsen tog først af alle et Skib fra Atlanterhavet til Stillehavet Norden om Amerika. Og over dette Skib vajede det norske Flag.1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

Onsdag den 16. Juni 1903 Midnat kastede »Gjøa« sine Fortøjninger og slæbtes i bælgmørk Nat og øsende Regnvejr ud af Kristiania Fjord. Først i Mundingen af denne overtog Besætningen selv Navigeringen. Slæbebaaden kippede sit Flag til Farvel, og saa gik det afsted paa den eventyrlige Fart til den magnetiske Pol.

Vi var alt i alt syv Sjæle ombord, vel nok den faatalligste Besætning, der har vovet sig ud paa et Foretagende af et saa stort Omfang. Men det var da heller ikke Smaaroller, der var tildelt enhver af Besætningen. Der var selvfølgelig anvist alle et Hovedhverv. Men ved Siden af maatte enhver gøre Tjeneste som det, der hedder »Altmuligmand«. Under saadanne Omstændigheder maatte Tonen ombord blive temmelig demokratisk. Men det vilde heller ikke være paa sin Plads at klynge sig til nogen Rangforordning i et saa lille Samfund, hvor den ene er

afhængig af den anden, uden at nogen kan undværes. Kommandoforholdene bliver der ikke af denne Grund noget i Vejen med. Søfolk — rigtige Søfolk — ved inderlig vel, at een maa bestemme, hvad Vej Roret

skal lægges, og hvem skulde vel det være om ikke »Skipperen«, den »Gamle«, eller hvad Navn man nu har til sin Kaptajn.

Saa meget desto bedre, naar Kaptajnen er en Mand, man fra første Færd af uvilkaarlig ser op til. En Mand, der altid viser, at han ved, hvad han vil. En Mand, der er Fører, hvor Førerskab kræves, modig, koldblodig og snarraadig. En saadan kan faa sine Folk til at gaa gennem tykt og tyndt, og staar det i menneskelig Magt at vinde Sejr, saa vinder han. Og en saadan Mand er Kaptajn Roald Amundsen.

Kaptajn Roald Amundsen er født i 1872. Hans Fader var Skibsreder og Skibsfører og førte blandt andet Skib paa Langfart til Østasien. Hans Moder fulgte af og til med paa disse Rejser, og deres Søn Roald blev da heller ikke født til at være Stuemenneske. Som Dreng blev hans Fantasi grebet af Beretningerne om Jordens Opdagelseshistorie. Norge er et herligt Land til at lege »Opdagelsesrejsende« i for Drenge og unge Mænd. De store Vidder ligger uden for ens Dør. Alt som ens Ben vokser i Længde, kan man gøre sine Ture ind over Vidderne længere og længere. Det er en kolossal Fordel for et Land at kunne give sin Ungdom frit Spillerum paa en saadan Maade. Her i Danmark eidet kun Vagabonder, der sover under aaben Himmel. Og ve den, der laver sig et Baal for at koge sig en Kop Kaffe i Guds fri Natur. Den blotte Tanke faar alle Danmarks Forstmænd til at korse sig. Men det at færdes frit ude og tidlig at lære at kunne klare sig med, hvad et Teltliv kan byde en til Livets Ophold og Livets Bekvemmelighed, det giver Staal i Musklerne og Frejdighed i Sindet.21

1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

Alt som Legen udvikledes, og Turene blev større, voksede ogsaa Beslutningen i ham om at blive som

2. Roald Amundsen.

en af dem, der trængte frem over endnu større og endnu farligere Vidder, og som med Udholdenhed og Heltemod førte Menneskehedens Banner frem gennem22

det ukendte. Og han lagde Planen for sit Liv derefter.

Han blev først Student. Saa gik han til Søs for at skaffe sig den fornødne Indsigt i Navigation til selv at kunne føre, ikke blot sin Ekspedition, men ogsaa sit Skib.

Et Aar sejlede han som Matros med et stort norsk Sælfangerskib op i Ishavet. Siden hen deltog han som første Styrmand i et belgisk Sydpolstogt med Skibet »Belgica« under Kommando af Adrien de Gerlache. Denne Ekspedition var den første, der overvintrede i Sydpolarisen. Drøjt havde de det ombord med Skruninger i Vinternatten og med en udbredt Skørbug hen paa Foraaret. Men det var en god Skole for en Mand, der tænkte sig selv ud som Fører senere hen.

Da han saaledes havde vundet sine Sporer som Polarforsker, mente han nu at kunne tage fat selvstændigt. Da han kom hjem, købte han Fangstjagten »Gjøa« og foretog med denne i Sommeren 1901 et Togt i Ishavet mellem Grønland og Spitsbergen for rigtig at lære sit Fartøj at kende. Paa dette Togt foretog han en Del Havundersøgelser, der skulde tjene til at udfylde Arbejderne fra Nansens Drift over Polarhavet med »Fram«, og gjorde allerede her et smukt Arbejde i Videnskabens Tjeneste. Efter denne Tur tog han fat paa de egentlige Forarbejder til sin Ekspedition.

Skibet »Gjøa«, som han havde købt i Tromsø, var ikke nogen Aarsunge. Det var født samme Aar som sin Kaptajn, bygget til en Skipper Sexe i Haugesund. Navnet »Gjøa« havde det faaet efter sin første Ejers Kone. Der kunde vel nok være fundet det Navn, der havde klinget bedre for et Skib, som drog1. Fra Kristiania til Gjøa

Havn.

23

ud for at kæmpe med Ishavets Uvætter. Men har man som Sømand engang lært at holde af et Skib, saa bliver Skibe næsten som levende Væsner for en. Saa synes man, at man gør Uret ved at tage deres Navn og give dem et andet i Stedet. Og desuden, »Gjøa« er et gammelt nordisk Kvindenavn, saa det var altsaa i Virkeligheden ikke saa galt. Saa fik den da Lov til at beholde sit Døbenavn.

»Gjøa« var et jagtrigget Fartøj, 47 Register Tons stort. I mere almindeligt Sprog et enmastet Skib, 70 Fod langt, 20 Fod bredt og med et Dybtgaaende af ca. 6 Fod.

Skibet var forstøttet indvendig med Bjælker paa Kryds og tværs for at gøre Skibssiden i Stand til at modstaa Isens Tryk saa længe som muligt. Forstævnen var styrket med tommetykke Jernbaand, for at den ikke skulde lide for meget ved, at man stødte paa Isstykker med den. Uden paa Skibssiden fra Kølen til Vandlinien var der lagt »Ishud«, d. v. s. en hel Ekstra-Skibsside af 2—3 Tommer tykke Ege- og Fyrreplanker. En saadan Ishud er nødvendig for et Skib, der skal overvintre i Polarisen. Naar man sejler om Sommeren i det af Isstykker opfyldte Hav, forhindrer Ishuden, at de skarpe Kanter af Isen skærer selve Skibssiden itu, eller at skarpe Hjørner pløjer Furer i de egentlige Planker. Om Vinteren hjælper den til at holde Skibssiden fra at blive utæt. Et Skib tættes nemlig ved, at man presser Værk — op-pillet Tovværk — ind mellem Plankerne i Siden. Hvis nu Vandet om Efteraaret fryser omkring Skibet, saa fryser Værket fast i Isen, og kommer der saa den mindste Bevægelse i denne, saa trækker den Værket ud. Naar Isen saa smelter om Foraaret], vil Skibet være ganske utæt, løbe fuldt af Vand og synke. Men24 Gjøa-Ekspeditioneil.

har man Ishud uden om, forhindres dette; det gør jo ikke noget, at Ishuden bliver utæt, da den tætte Skibsside ligger inden for.

I »Gjøa« var der indlagt en 13 HK. Motor fra Fabrikken »Dan«. Den var Ekspeditionen til megen Nytte, skønt den kun kunde give »Gjøa« en Fart af tre engelske Mil i Timen, mindre end man mageligt kan gaa. Drivisen har den Egenskab, at den pakker sig sammen i Blæsevejr og spreder sig i Stille. Dette er saa ugunstigt som muligt for et Sejlskib; men med stille Vejr og roligt Vand, saadan som man har det, naar man er saa langt inde i Isen, at Dønningen ikke kan trænge ind, virker Motoren paa sit bedste; og 3 Mil i Timen giver dog altid 72 Mil i Døgnet.

I dette lille Skib var det lykkedes Kaptajnen at faa nedstuvet Proviant til fire Aar og endda en Del Slædeproviant udover dette. Dernæst fuld Udrustning til Foretagelse af Slæderejser, saasom Telte, Ski, Soveposer, Slæder etc., samt endelig 22000 Liter Petroleum. Men Lastrummet var da ogsaa stuvende fuldt, saa at der ikke engang blev Plads til Rotter.

For den, der kendte Skibet og dets Udrustning, syntes Foretagendet fuldt saa betrygget som nogen tidligere Ekspedition. Men det manglede ikke paa daarlige Spaadomme fra dem, der i Skudens Lidenhed og i den faatallige Besætning saa en alvorlig Hindring for Forehavendets Gennemførelse. Og dog var netop disse to Ting i Virkeligheden Fordele. Skibet skulde frem gennem Farvande, der sandsynligvis vilde vise sig at være snævre og grunde, og det vilde ofte være nødvendigt at tage sig frem i Landvandet. Saaledes kaldes den Strimmel aabent Vand, der næsten overalt vil danne sig langs arktisk Kystland i Sommerens Løb. Den svære Pakis vil strande, inden den naar1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

25

helt ind til Kysten, og der bliver saaledes et Bælte mellem den og Land, hvor der kun vil være vinter-gammel Is. Saadan eetaarig Is vil Sommervarmen næsten altid formaa at smelte op, hjulpen af det ferske Smeltevand fra Elve og Floder. Har man da et Skib, der ikke stikker for dybt i Vandet, vil man saaledes ofte kunne komme frem tæt inde ved Kysten.

Den faatallige Besætning var en Betryggelse for saa vidt, som nogle faa Mand i Tilfælde af en Katastrofe, der kostede Ekspeditionen dens Skib, vilde have større Udsigt til at kunne klare sig med, hvad Landet kunde yde af

Vildt. Naaede man blot i Land med Gevær og Ammunition, var Muligheden for Redning ikke daarlig. Det var jo saaledes kun Franklinfolkenes Antal, der bragte Ulykken over dem. Som de Mænd, de var, vilde den ene ikke svigte den anden. Den Smule Vildt, der bragtes ind, forslog intet til saa mange, og derfor gik de alle i Døden. Men om Gjøa-Ekspeditionen i et saadant Tilfælde delte sig i et nordgaaende Parti, der søgte op til Hvalfangerne i Lancaster Sund, og et sydgaaende, der gik mod Hudson Bugten, vilde alle have Udsigt at klare sig, selv om det værste skulde hænde, at Skibet gik ned.

Der var da ogsaa en ypperlig Stemning ombord, da Skuden lagde paa Kryds Skagerak ud, og denne Stemning holdt sig den hele Tid, indtil Flaget efter tre og et halvt Aars Forløb, efter fuldbragt Gerning, haledes ned i San Francisco.

Rejsens foreløbige Maal var Beechey Øen ved Vestenden af Lancaster Sund. Først ved at tage nogle magnetiske Observationer paa denne 0 kunde det bestemmes, hvad Vej Ekspeditionen videre skulde26

tage. Vejen, der maatte følges til denne første Station, gav sig af sig selv. Først maatte Ekspeditionen søge en Havn paa Grønland for at faa Hunde. Dernæst maatte der af Hensyn til Isforholdene søges over Melville Bugten (den nordøstlige Del af Baffin Bugten) i dennes østlige Del langs Grønlands Vestkyst, som formentes at være det bedste Sted til Gennemfart paa den Tid af Aaret. Saa skulde Dalrymple Rock anløbes, en lille 0 i Nærheden af Kap York i Nordgrønland, til hvilken et skotsk Hvalfangerskib havde fragtet en Del Proviant, som det vilde have været farligt at laste »Gjøa« med paa Rejsen over Atlanterhavet. Først fra Dalrymple Rock kunde Kursen sættes direkte mod Lancaster Sund. (Se Kortet Side 8.)

Skagerak bød paa Stille, saa at det kun gik langsomt frem i de første Dage. I Nordsøen havde vi saa til Gengæld Storm, medens Atlanten bød paa begge Dele.

Ved Kap Farvel, Grønlands Sydspids, mødte vi den første Is. Det er Storis, der kommer drivende ned langs Grønlands Østkyst og saa drejer med Strømmen rundt Kap Farvel for atter at gaa nordover i Davis Strædet. Dette Isbælte er til Tider over et halvt Hundrede engelske Mil bredt, saa at man maa gaa saa langt ud til Søs, at man ikke faar noget af Landet at se. Endskønt vi havde sat Kursen 50 Mil Syd om Kap Farvel, var vi dog altsaa ikke sydligt nok. Men da vi kendte Forholdene, sinkede vi os ikke her med at begynde en farlig Sejlads ind i Isen, men besluttede straks at sejle sydover, til vi var sikre paa at kunne naa rundt. Derefter stod vi atter Nord paa op i Davis Strædet, stadig krydsende os frem mod en evindelig Nordenvind.

Den 11. Juli fik vi Land i Sigte. Det var Kap1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

Desolation i Sydgrønland, det »øde Forbjerg«, som den første Opdager kaldte det. Dertil var han i sin gode Ret. Han var ude for at finde en Vej til Indiens rige Kyster, og saa fandt han dette Land. Øde er det og trøstesløst nok for en Mand med hans Formaal. Men for den, der har Tid og Evne til at glæde sig over Jordens Skønhed, bliver det noget andet. Landet her er meget højt, og Klipperne stikker sorte og takkede næsten helt op i Himlen. Fra da af saa vi jævnlig Land, alt som vi sejlede nordover. To Dage efter mødte vi det første Isbjerg, og fra den Dag af og indtil vi naaede ind i Lancaster Sund, havde vi næsten daglig det skønne Syn af en eller flere af disse Snedronningens stolte Sejlere, der i sluttet Eskadre eller i spredt Orden styrede deres Kurs sydover, Davis Strædet ud.

Det er det skønneste Syn, ens Øje kan se, et Isbjerg, der ligger og tindrer i Solens Straaler, knejsende med Tinder og Spir højt op i Luften og med dybe, hemmelighedsfulde Huler og Grotter rundt om. Isbjerge kan være saa store som hele Smaaøer og naa Højder op til 200 Fod. Det er fristende at holde nær ind til dem for at se al deres Skønhed, for at stirre ind i deres blaa Grotter, hvor mægtige Istapper hænger ned, og hvor Søjler rejser sig fra Bunden som i Drypstenshuler. Men man skal tage sig i Agt for dem, særlig naar det er et Sejlskib, man færdes med; thi Vindforholdene kan arte sig helt underligt inde under Isbjergene. Vinden kaster rundt om Hjørnerne, kommer susende ned gennem Kløfterne som Laviner af Storm. Ind imellem kan det være ganske stille, saa at man

taber Magten over sit Skib og driver tættere ind, end man ønsker. Da kan man risikere at strande paa de Istunger, som stikker ud28

fra Fjældet under Vandet, og saa kan man blive Iruffet af nedfaldende Is; thi Fjældene er ikke solide Bygningsværker, selv om de er kolossale nok. Et vældigt Spir kan godt være tæret igennem i sin Grundvold af Solvarmen. Saa faar det Overbalance og styrter ned, og ve det Fartøj, der træffes.

Naar man holder sig midt i Davis Strædet, kan

3. Isfjæld i Baffin Bugten.

man om Sommeren trænge temmelig langt Nord paa, førend man møder Drivis af nogen Betydning. Men inde under Land paa begge Kyster er der nok af den. Isen under Grønland er den samme, som man møder under Kap Farvel. Den har gjort Rejsen fra Ishavet Nordøst for Grønland ned til dette Kap og fortsætter saa et Stykke op langs Vestkysten. Naar man skal anløbe en Havn i Nordgrønland, kan man helt undgaa denne Is. Men vore Hunde — vi havde seks med fra Kristiania — og for Resten ogsaa vi selv trængte til fersk Mad, og Kaptajnen besluttede da at tage et

Kryds ind i Isen. I Drivis kan man nemlig altid være sikker paa at træffe Sæler, der er gaaet op for at sole sig. Vi holdt altsaa over mod Land og fik ganske rigtig snart Isen i Sigte.

I klart Vejr kan man altid se paa Himlen, naar man nærmer sig store Drivismasser. Isens hvide Overflade kaster et Genskin op paa Himlen, som ikke er til at tage fejl af. Man kalder dette

4. Isblink (den lyse Stribe over Horisonten midt i Billedet).

Genskin Isblink (Fig. 4), og naar man ser det, er det sikkert Tegn paa, at man nærmer sig Isen. Paa den anden Side tyder en mørk Himmel paa, at man har aabent Vand foran sig, og ofte kan dette Refleksbillede være saa tydeligt, at man paa Himlen kan se, hvordan de aabne Kanaler strækker sig ind gennem Isen.

Isen bestaar af større og mindre Stykker. Nogle kan være Mile i Omkreds, andre bitte smaa; men Art og Udseende afhænger af, om den er dannet ude til Havs, eller om det er Is fra Fjorde, om den har30

ligget længe og drevet rundt, eller om den nylig er brudt op. Men Navigationen i den er den samme, af hvad Art Isen er; det gælder om at holde sig til de aabne Steder i den.

Det er ikke altid let. Oppe i Masten har man fastsurret en Tønde, i hvilken Udkigsmanden kan staa godt i Læ for Vejr og Vind og kigge ud over

5. Pakis.

Kanten. Han har den Bestilling at lede Skibets Bevægelser.

Det er ikke saa nemt endda at lære at blive en dygtig Islods. Dertil kræves aarelang Uddannelse. Naar man sejler i Isen, er det en Hovedregel, at man saa vidt muligt altid skal gaa uden om selv smaa Flager, fordi der er 8—9 Gange saa megen Is under som over Vandet. Men naturligvis kan der ogsaa være Tilfælde, hvor man maa forcere sin Vej, og da gælder det om at anvende Skibets Stævn til at vædre

med paa rette Maade. Man maa lære sig til at følge de rette Kanaler mellem Isskodserne. Med nogen Øvelse kan man lære at bedømme med nogenlunde Sikkerhed Sandsynligheden for, hvorvidt en Kanal mellem et Par Isflager vil holde sig aaben, til man kan naa at slippe igennem, eller man hellere maa vente, til Isen »gisner«, d. v. s. aabner andre Veje for en. Man maa passe paa, at man ikke sejler sig ind i Kanaler, der ender blindt, og for at

kunne gøre dette, maa man have Øvelse i at bedømme Luftens Udseende som tidligere forklaret. Men selv den dygtigste kan tage fejl. Sommetider kan der ude i Horisonten ligge et ganske lavt Lag af Taage over Isen, der paa Afstand skuffende ligner aabent Vand. Man opdager først sin Fejltagelse, naar det viser sig, at man kommer i tættere og tættere Is i Stedet for i mere aaben. Omvendt kan aabent Vand se ud som Is, f. Eks. naar man i blikstille Vejr sejler med Solen i Øjnene. Saa er det Genskin, der kastes fra det blanke Vand, ganske som det, der kastes fra Isen. Men der skal blot et lille Vindpust til for at vise Fejltagelsen, thi saa snart Vandet kruses af Vinden, faar det sin dybe blaa Farve igen.

Isen kan spille en de løjerligste Puds. Aaben Is kan lukke sammen og tæt Is aabne sig, saa langt Øjet rækker uden mindste Varsel. Men det er da ogsaa saaledes, at den første Tid man færdes i Isen, svinger man en Gang hver Time mellem det sikreste Haab og den dybeste Fortvivelse, indtil man bliver træt af saa megen Sindsbevægelse og holder frem under Mottoet: »Gaar den, saa gaar den!«

Saa længe det holder sig klart, er man nogenlunde vel hjulpet. Men desværre er der saa megen Taage i Isen, at man ikke kan have Tid til at af-32

vente Klarvejr, hvis man skal naa sit Maal. Men saa sejler man ganske vist ogsaa som i blinde. Man har ni af ti Muligheder for at løbe sig fast. Dog, skal man frem, maa man tage den ene Mulighed, at ikke Aaret skal løbe fra en og Vinteren sætte ind.

Den 15. og 16. Juli sejlede vi i Isen og havde Held med vort Foretagende, idet vi fik ialt syv Klap-mytser. Denne Sælart holder netop til i den Slags Is, som man møder under Grønland. De ligger gerne og soler sig paa gamle Isskodser, der rager 2 til 3 Meter op over Havet. Sælen har faaet sit Navn af, at Hannen har en Hudlap paa Hovedet, som den kan blæse op, naar den bliver vred. Det ser da ud, som om den havde en Hue (Mütze) paa Hovedet.

Sæler hviler paa en ganske aparte Maade, idet de hvert halve Minut løfter Hovedet op fra Isen for at se sig om og lytte. De er saaledes meget svære at komme ind paa, og de styrter sig i Vandet, naar de aner Uraad. Kun Klapmytsen bliver paa Isen og mærkeligt nok allersnarest, hvis man hujer og gør Spektakel. Saa danser den rundt paa Isen i kluntede Hop uden at kunne begribe, hvad det er for en Støjen, der pludselig afbryder den store Stilhed, og saa kan man komme den paa Skud.

Da vi i de syv Klapmytser havde fersk Mad for lange Tider, søgte vi atter ud af Isen og op til Disko Bugten (midt paa Grønlands Vestside). Vi havde nu jævnlig Grønland i Sigte, der paa denne Strækning er et mægtigt Fjældland med høje Tinder og skinnende Jøkler.

Den 25. Juli naaede vi ind til Godhavn paa Disko Øen, hvor den grønlandske Handel har en af sine Kolonier. Grønland er delt i to Inspektorater, et nordligt og et sydligt, og Inspektørerne er de fornemste1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

Embedsmænd, der er bosiddende i Landet selv. Inspektøren for Nordgrønland har Bolig i Godhavn. Endvidere bor her en Kolonibestyrer, der er den øverste lokale Myndighed. Denne sidste, Hr. Nielsen, kom ud i Konebaad, da vi laa ud for Havnen, for at tage imod os. Inde paa Havnen fik vi en dundrende Salut fra et Batteri af Falkonetter. I Land blev vi

6. Kolonien Godhavn paa Disko Øen.

modtaget med stor Venlighed af Inspektøren, Hr. Daugaard Jensen og Familie.

Vi opholdt os en Uges Tid i Godhavn. Der skulde foretages en Del magnetiske og astronomiske Observationer, for at vi her kunde have et Slags Bindeled mellem Evropa og vort langt fjernere liggende Arbejdsfelt. Endvidere skulde vi indlade en Del Petroleum, der var fragtet derop til Ekspeditionen af en af den grønlandske Handels

Skibe. Endelig skulde vi have Slædehunde ombord. Kaptajnen havde Aaret i Forvejen korresponderet med Inspektøren derom, og

denne havde skaffet os ti udmærkede Hunde, som nu kom ombord. Vi var ikke uvante med saadanne Dyr, idet vi som ovenfor nævnt havde haft seks med hjemmefra, som Ekspeditionen havde arvet fra den anden norske Polarfærd med »Fram« under Kaptajn Sverdrup, der var vendt tilbage fra Isen, Aaret før vi skulde ud. Den nye Tilvækst til Besætningen forøgede ikke Bekvemmelighederne ombord, thi de tog megen Plads op paa Dækket og gjorde ofte en forfærdelig Støj, naar de begyndte at synge i Kor. Den eskimoiske Hund gøer ikke som andre Hunde, men beviser sit nære Slægtskab med Ulven ved at tude med et underligt langtrukkent Hyl. Naar en af dem begyndte, saa sluttede de andre sig til efterhaanden. Men til Gengæld for alle Ulemperne var de jo en Kilde til stadig Underholdning med deres forskelligartede »Personlighed«, saadan som man efterhaanden lærte dem at kende.

Den 31. Juli var vi atter klar til Afgang. Det havde været et fornøjeligt Ophold. De Danske havde mødt os med stor Elskværdighed og vist os alt, hvad der var at se paa dette Sted. Vi havde været rundt hos mine Landsmænd, Grønlænderne — jeg var Ekspeditionens eneste Danske — havde set deres Boliger, deres Dragter og Udstyr af Vaaben og Kajakker, og havde overværet og ogsaa deltaget i deres Dans. Kort sagt, vi havde benyttet den korte Tid, som Arbejdet levnede os, til at faa alt det bekræftet, som de fleste af os kendte saa godt fra mange udmærkede Beskrivelser af Grønlændernes Liv og Levned. Nu stod vi ud af Havnen fulgt til Dørs af Inspektør og Kolonibestyrer. Vi bragte kun eet ubehageligt Minde med, Mindet om den Hærskarers Mangfoldighed af Myg, der havde benyttet enhver Lejlighed til at kaste sig over1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

os. Jeg troede det umuligt, at Myggesværme kunde være tættere end der, lidet anende, at vi paa Kong Williams Land skulde møde dem endnu tættere.

Saa snart vi kom ud af Diskobugten, mødte vi vor gamle Fjende, den nordlige Vind. Den bragte barsk Vejr med sig med Regn og Taage. Men endelig d. 5. August fik vi sydlig Bris. Taagen holdt sig dog tyk og tæt den hele Dag igennem. Først ved Midnatstid lettede det lidt. Pludselig slog nogle hvide Sneklatter igennem Taagen, tilsyneladende højt oppe i Luften foran os; saa kom Foden af et stejlt Fjæld, der snart viste sig i hele sin Højde. Det var Fjæld-øen Kingartok, der stod saa skarp og klar, som om vi var helt inde under den. Et vældigt Isfjæld laa strandet tæt udenfor. Nu rullede Taagetæppet helt til Side, og der stod mod Nord, der, hvor Landet syntes at ende, Kaersorsuaks Kegle, med Midnatssolens Lys over. Netop saa megen Taage stod der tilbage i Nord, at Solens Lys rigtig kunde brydes i vidunderlige røde Straaler ud over Landet. Forgrunden er lutter Smaaøer, saa kommer et højt fladt Basaltland med dybe Kløfter, hvor Fjordene skærer ind, og stejle Affald mod Havet som Kangeks Halvø og de mystiske Fjordmundinger ved Nutarmiut. Her ser man ind i et Sund, forbi et meget stejlt Forbjerg. Det lukkes indvendig af en stejl, fuldstændig glat Sneflade, der skyder ned fra en høj Jøkeltinde. I Forgrunden ligger der smaa kulsorte Klippeøer og Skær og svømmer i rosenrødt og solgyldent Vand.

Landet omkring Upernivik er det sidste høje Fjæld-land. Længere nordover trænger Indlandsisen sig helt ud til Havet. Forlandet er kun Øer, låve og isskurede uden højere Toppe. Er man et Stykke til Søs, ser man over og mellem Smaaøerne Indlandsisen

som en blød bølgeformet Linie tegne sig mod den hvidblaa Himmel bag. Naar man da kan se Grænsen. Thi "med Solen højt oppe kaster den hvide Sne Genskin paa Himlen, saa at denne faar en bleg blaahvid Farve, der smelter sammen med Sneens; og i Graavejr flyder det hele ud, som om Sne og Himmel gik i eet i en underlig uklar Luft.

Men naar Solen staar lavt, bliver det anderledes. Sneens røde Farve er ikke som Himlens, ej heller dens blaa, ej heller dens Guld. De låve Solstraaler farver Sne og Is og Hav og Himmel i vidt forskellige Toner, men altid med en Kraft og en Dybde, som er helt vidunderlig at se paa.

Vejret blev efterhaanden saa klart, at hele Kysten kunde overses fra Sandersons Hope til Forbjerget »Hestehovedet« mod Nord. Stadig stræbte vi Nord efter. Den 8. August naaede vi Duck Islands (d. e. Ande-Øerne) og »Djævelens Tommelfinger«. Jeg mindedes de mange Gange, jeg havde siddet hjemme i en lun Stue og set paa dette uhyggelige Navn, og saa ladet Tanken gaa ud paa mærkelige Opdagelsesrejser. Det er en høj, slank Klippe. Jeg vilde have kaldt det en Pegefinger og maaske ogsaa valgt en anden Persons Navn. Som vi saa den paa en sjældent smuk Dag, rugede der ej heller noget frygtindgydende eller rædselsvækkende over den eller dens Omgivelser. Alt var idel storslaaet Skønhed.

Vi fik ikke lang Tid til at betragte den, thi her laa den frygtede Melville Bugts Pakis helt ind til Land. Vi skulde frem til Bugtens anden Side, Kap York. Der var intet andet for end at sætte ind i Isen. Men det gik kun langsomt frem. Kanalerne mellem Isskodserne var ganske smalle. Ud paa Aftenen dannede der sig Nyis i disse, og det med en saa forbavsende Fart, at vi var lige ved at køre fast.

Vi maatte vende og holde ud af Isen igen, om det ikke skulde gaa os som det gik Mac Clintock, der frøs inde i Melville Bugten og først kom ud Aaret efter helt nede ved Kap Farvel, hvorved han spildte et helt Aar af sin Tid. Saa maatte vi da bekvemme os til at styre Syd efter, en Kurs, der ikke er morsom, naar man helst vil mod Nord. Vi slåp ud til Iskanten igen uden andet Eventyr, end at vi saa den første Isbjørn. Den saa ogsaa os, og blev saa ubehagelig berørt deraf, at den vendte om og luntede ind over Isen, hvor den forsvandt med en forbløffende Fart.

Iskanten strakte sig i NO—SV. Vi holdt da ned langs den, haabende at finde en Passage naar vi kom et Stykke sydover. Kanten laa ikke som en ret Linie. Svære Tunger strakte sig sydover med dybe Bugter imellem, hvis Bund man tit ikke kunde øjne. Men holdt man ind i dem i Haab om at have fundet en Passage, blev man snart tvunget til atter at vende Stævnen mod Syd.

Det gik for langt i den forkerte Retning. Vi maatte stævne nordover igen og holde gaaende, haabende paa en snarlig Forandring til det bedre. Og den fik vi ganske uventet.

Vi kom sejlende over en Bugt, Vinden faldende fra Isen, saa at der var ganske smult Vande, og vi gjorde god Fart for den friske Brise. Saa kom der forude en af disse irriterende Halvøer, strækkende sin lange hvide Pegefinger sydover, saa langt, at man ikke kunde se Enden paa den. Men ret i Kursen var der en Aabning, der lovede en Passage tværs over. Først en smal Kanal lidt over Skibets Bredde, saa et knapt Drej til Luvart af en svær Isblok, saa tæt op til Vinden, at det var tvivlsomt om vi klarede

det. Men naar det var overstaaet, saa blev Isen mere spredt, saa langt man kunde se.

Vi vovede Forsøget. Faldende lidt af gik det med strygende Fart ind i Kanalen, som ind gennem en snæver Havneaabning. Saa kom Isskodsen; den gik vi rigelig klar af, da det kom til Stykket. Men det aabne Vand, det var ikke saa helt aabent endda. Det blev til at dreje og sno os, og Timerne gik. Men da vi efter en halv Dags Forløb fik lettere Forhold og kunde tænke paa andet end netop at klare os, ja saa gik det op for os, at nu var vi et godt Stykke paa Vej til Kap York.

Den Is! Den Is! Jeg tror ikke, der findes det Menneske levende, der forstaar og kan fortælle, hvordan den vil se ud om en Time fra nu. For den, der har faaet den gode Gave at kunne se det skønne i Naturen, for ham er det en Eventyrverden at færdes i, enten det gælder at drage sin bugtede Kaas med Skib mellem de drejende Kolosser, eller med Slæde, naar de ligger ubevægelige, fastbundne til hinanden. Der mangler ej heller paa Eventyrets Uvætter, der vil ondt. De, der bor i den stormende Vind, som vil kaste dig ned mod en stenhaard Isklippe og splintre dit Skib. Og de, der bor i den rugende Taage og lokker dig ind i Kanaler, som ender blindt, og hvis

Vægge langsomt, umærkeligt sætter sammen og knuser dig, om du ikke kommer ud i Tide. Og de, der bor i de taarnhøje Slotte, med de tusinde Spir og glitrende Tinder, med Søjlerader og Svalegange, med hvælvede Portaler og mærkelige Buegange. Trylleslotte er det, som i tæt Taage vokser op paa din Vej, saa at du, inden du ved et Ord deraf, ser deres Vægge rejse sig lodret af Søen foran dig, og du maa lægge dit Ror om og vente spændt, om du klarer at

komme af Vejen. Naar du mindst venter det, saa begynder det vældige Slot at rokke paa sin Grundvold. Et Spir styrter ned højt oppe fra, springer ned over Murens Sider, tørnende imod med øredøvende Larm, knusende sig selv til Splinter eller faldende frit til Havs med et Plask, som sætter Søen himmelhøjt tilvejrs. Kom bort! Kom bort! Han vælter sit Slot rundt, han, der bor derinde. Med Taarne og Tinder, med Buer og Søjlerader gaar det rundt, vender op ned og ned op, medens Vandet fosser ned ad de skinnende Sider, og Søen rejser sig som pisket af et Uvejr, sendende en vældig Bølge cirkelformet ud mod Horisonten. Majestætisk skrider den frem, rolig at se til og dog med rivende Hast. Den løfter de sværeste Isblokke paa sin brede Skulder, slynger dem mod hinanden, maler dem til Smaastykker og gaar videre. Og det ser ud, som om den aldrig skulde tabe sin Kraft.

Men glemmes skal det ikke, at de farlige Dage afløses af andre, hvor Eventyrverdenen træder frem i et andet Lys, hvor man staar rolig paa Dækket, ved Roret eller i Udkigstønden og glæder sig og hviler. Thi Himlen hvælver sig høj og blaa, Solen cirkler sin Vej i straalende Glans, og Vandet skvulper sagte mod Skibssiden, som man glider frem for en svag Bris. Saa funkler Isslottene i Solens Straaler. Smeltevandet risler ned over Fjældets Sider; ned over dette skinnende hvide Marmor springer det fra Afsats til Afsats med en klingrende Lyd som af fjerne Klokker. Saa her saa der et alt for langt Spring, saa at Vandet slynges ud i Luften som det fineste Støv. Straks er Solen der og kaster en svævende Regnbue ud i Rummet, byggende den ene Fod paa Isen, den anden spændende ud saa langt som Vandstøvet hvirvles.

Rundt i Havet gaar der vældige Hvaler, og Sæl efter Sæl skyder det runde Hoved op af Vandet tæt ved Skibet og stirrer med de store melankolske Øjne. Ovenover svæver Maagen paa de brede Vinger, den med det rolige Øje og den sikre Flugt og de skinnende hvide Fjer, Ismaagen, der aldrig gaar sydover mod mildere Egne. — Saadanne Dage vejer de daarlige op.

D. 13. August tidlig Morgen flk vi Kap York i Sigte.[1] Vi kom ud gennem en Taagebanke saa skarpt afgrænset, at det var, som brød vi ud gennem en Mur. Bag os Muren, foran os blaanende Fjælde i straalende Sollys med Indlandsisen bag, med de mørke stejle Affald afbrudt af hvidt paa de Steder, hvor Bræerne skyder ud til Havet. Aabent Hav saa langt Øjet rakte!

Men Øjet rækker desværre ikke langt. Inden Aften spændte Isen igen over vor Horisont. Den havde her en anden Karakter, end vi hidindtil var vant til. Her var det Marker, flade, milelange Flager uden Skruninger, og kun faa Fjælde ind imellem. Der var enkelte »Raaker«, Kanaler mellem Flagerne. Men de er ikke hyggelige at gaa ind i. Der skal saa lidt til, førend en saadan Mark drejer sig en lille Smule, sætter en Odde sammen med en Odde paa Kanalens anden Side, og saa ligger man der. Men da vi jo hverken kunde komme over eller under Isen, saa maatte vi bestemme os for en af Kanalerne. Saa tog vi da en, som pegede ind mod Land, haabende paa at finde mere Vand mellem Isen og Kysten.

Vi naaede ind til en 5—6 Mil af Land. Der vaiet lille Bassin, men der var ingen Udgang fra det

1 Se Kortet over det nordamerikanske Arkipelag Side 8.

udover den Kanal, gennem hvilken vi var kommet ind. Vi maatte stoppe og se Tiden an. Man fortøjer saa ved Isen. Man løber Stævnen ind mod Iskanten. En Mand staar klar til at springe ned. Denne Mission var hos os altid betroet til Ekspeditionens 2den Harpuner, Helmer Hansen. Det kan nemlig under mange Omstændigheder, særlig

i haardt Vejr, være af yderste Vigtighed, at man faar godt Tag med det samme, saa at der kræves en dristig og adræt Mand til at udføre det. Naar man fra Skibet springer ud paa Isen, risikerer man nemt at glide i Vandet eller dumpe igennem. Iskanten er ikke rigtig paalidelig. Søerne skvulper op paa den og slikker den skraa og glat, eller de æder sig ind under den, saa at Kanten svæver frit ud i Luften. Men Hansen var ved Siden af at være kvik i Vendingen saadan en Slags Vadefugl og elskede vaade Ben. Naa, heldigvis gav han aldrig efter for denne Lidenskab, hvor det gjaldt om at faa fat med det samme, men ventede dermed, til der var bedre Lejlighed. Naar han var paa Isen, saa blev Økse og Isanker hevet ud til ham. En, to, tre havde han Hul i Isen, Isankerfligen ned deri, og saa halede vi Trossen stiv.

Saaledes kom vi da ogsaa til at ligge udfor Kap York. Ud forbi os kom trækkende store Flokke af Alkekonger (mergiiliis alle), der gav vore Jægere noget at bestille. De gik ud med Baad, men maatte dog snart kaldes ombord igen. Den Skodse, vi havde fortøjet ved, var ikke ret stor. Det begyndte at blæse fra Nord, og saa begyndte Skodsen at drive med os og dreje sig saadan, at vi risikerede at blive klemt inde mellem den og en anden. Vi maatte have Motoren i Gang igen og gaa ind gennem en snæver Kanal til en vældig Ismark, der ved Brisen var bleven42

befriet for sin Bræmme af mindre Stumper; der laa vi saa godt Resten af Natten.

Den korte Jagttur havde dog givet et Udbytte af ca. 50 Fugle, smaa, men meget velsmagende.

Med Brisen kom der Taage, men tillige Bevægelse i Isen, saapas megen, at vi, ved at holde lidt tilbage ad den Vej, vi var kommet, kom ud i nye Kanaler, saa at vi kunde avancere mod Nord, naaende aabent Vand, det saakaldte »Nordvand«, udfor Conical Rock. Derfra gik det glat videre med Kurs op mod Kap Atholl, der ligger nogle Mil NV. for Kap York.

Vi stod og kiggede ud efter Dalrymple Rock, som skulde komme frem, efterhaanden som vi drejede vestover langs Wolstenholme Øen. Saa fik vi Øje paa et Par Kajakroere. Lidt efter smeldede en Geværsalut, og flere Kajakker kom roende frem rundt en stor Isskodse. Nogle af dem havde smaa danske og norske Flag i Stævnen, saa at vi var klar over, hvem det var der kom. Det maatte være den saakaldte »danske litterære Grønlandsekspedition«, bestaaende af Mylius-Erichsen, Harald Moltke, Knud Rasmussen og Jørgen Brøndlund, der var draget herop i 1903 med det Formaal at studere Kap York-Eskimoerne.

Man havde i Godhavn hørt Rygter om, at det var galt fat med den litterære Grønlandsekspedition, og Kaptajn Amundsen havde da ogsaa bestemt at forsøge paa at komme i Forbindelse med den. Vi havde ventet at træffe den ved Kap York; men da der, som ovenfor nævnt, laa et bredt Isbælte rundt Kap York, som vi ikke kunde passere, havde vi maattet opgive at faa Forbindelse med Land. Da vi ej heller havde set Signaler derinde fra, medens vi laa fortøjet udenfor, tænkte vi os, at de slet ikke kunde være paa1. Fra Kristiania til Gjøa Havn. 43

dette Sted. Nu havde vi helt opgivet at møde dem. De vidste, at det var Meningen, at vi skulde komme.

7. Den danske litterære Grønlands-Ekspedition. I Baggrunden fra højre til venstre: Mylius Erichsen, Brøndlund, Knud Basmussen, Harald Moltke. I Forgrunden en dansk Grønlænder.

Men nu ventede de os ikke længere, frygtende for, at Aarstiden allerede var for langt fremrykket. Mødet44

var derfor ganske tilfældigt og kom for begge Parter som en glædelig Overraskelse.

De kom nu altsaa ombord, og der paafulgte en Scene, som man kender den fra andre Rejsebeskrivelser, naar de Opdagelsesrejsende møder hinanden i Udørkenen og siger: »Hr. Livingstone, formoder jeg?« eller »Hr. Nansen, formoder jeg?« Saadan noget tager sig ud som Komedie hjemme, ogsaa naar man læser om det. Men naar man har sejlet Vandet tyndt i saa og saa lang Tid; naar der er 100 Mile af Is mellem En og andre Mennesker; naar der er høje Fjælde og dybe Fjorde og blaat Vand og hvid Is og en gyldenrød Himmel hvælvet over det hele; naar der

saa kommer roende i susende Fart, skærende frem gennem Vandet med Kajakaaren svirrende fra Side til Side, en Flok vilde pelsklædte Skikkelser, og naar man saa opdager, at de to stouteste Karle i hele Flokken ikke har snavsede kobberfarvede flad-næsede Eskimotræk, men intelligente Hvidmands-ansigter, ja, saa siger man Goddag paa en anden Maade end hjemme.

Vi sagde altsaa: »Hr. Mylius, formoder jeg?« og ham var det og Knud Rasmussen. Senere hen kom ogsaa Ekspeditionens tredje Medlem, Grev Moltke, ombord. Der var gensidig Glæde over Mødet. De trængte til Proviant, da det ikke oprindelig havde været deres Mening at overvintre; og vi trængte til Hjælp for at faa de 100 Kasser ombord, der laa paa Dalrymple Rock.

Det gjaldt for os om at komme afsted hurtigst muligt, og ved at tage Natten til Hjælp lykkedes det os at blive færdige paa halvanden Dag. Saa vekslede vi de sidste Ønsker om Lykke med de litterære Herrer, der roede hjem til deres Hus paa Saunders Øen.

Selv satte vi Maskinen i Gang og gled langsomt ud af Wolstenholme Sund, ud mod en Flaade af vældige Isbjerge, der laa strakt i et skinnende Bælte tværs over Mundingen af Fjorden. Der skulde nu gaa over to Aar, inden vi atter fik hvide Mennesker at se.

Vi slåp nemt over Sydenden af Smiths Sand, Farvandet mellem det nordlige Grønland og den vestfor liggende store 0 EUesmere Land. Man befinder sig her i det, Hvalfangerne kalder »Nordvandet«. Medens Baffins Bugten og Melville Bugten næsten altid er tæt opfyldt af Is, saa bevirker Vind- og Strømforholdene, at der i Farvandet mellem Grønland og Ellesmere Land er saa godt som isfrit om Sommeren. Vi havde fint Vejr paa Vejen over til Lancaster Sund, hvad der kom os rigtig til Pas, saa dybtlastede som vi nu var efter at have faaet Depotet paa Dalrymple Rock ombord. Vi maatte have saa godt som alle Kasserne paa Dækket, der blev stuvet fuldt fra for til agter med 2 Lag Kasser,

I Mundingen af Lancaster Sund koin vi igennem et smalt Bælte af Is, men fandt i øvrigt Strædet isfrit. De skotske Hvalfangere havde passeret forbi Strædet et Par Uger i Forvejen, og da de kom hjem, meddelte de, at det var umuligt, at »Gjøa« kunde passere dette Aar, thi Lancaster Sund var blokeret af Isen. Saa hurtigt kan altsaa Isforholdene totalt forandres.

Med strygende Medbør stod vi gennem Strædet og naaede vor første Stoppeplads, Beechey Øen, hvor Kompasnaalen skulde vise os, hvad Vej vi skulde søge frem.

Blandt Videnskabsmænd var der delte Meninger. Nogle antog, at den magnetiske Pol endnu var at søge i det Nabolag, hvor James Ross havde fundet den i 1830. Andre mente, at den siden da snarere havde

flyttet sig i Retning mod Melville Øen, det Sted, hvor Par ry havde overvintret paa sin berømmelige Færd i 1819. Der var derfor megen Utaalmodighed ombord for at faa Undersøgelserne i Gang. Vi skulde jo videre frem i den Retning, Naalen pegede.

Den pegede mod Sydvest, ned gennem Farvande, hvor intet Skib havde færdedes før.

Medens disse Observationer foretoges af Magne-tikerne, Chefen og hans Assistent Gustav Wiik, var der Tid for mig til at se mig om paa Øen. Beechey Øen er kun uegentlig en 0, idet den kun er skilt fra den store 0 Nord Devon ved en smal Kanal, der er næsten tør ved Lavvande. Men som dens Beliggenhed er, dannes der mellem den og en Halvø, der skyder ud fra Nord Devon lidt Østen for, en glimrende Vinterhavn. Stedet er ogsaa benyttet som saadan adskillige Gange af de Ekspeditioner, der deltog i Franklin-Eftersøgningen. Den første, der overvintrede her, var Franklin selv. Han tog Vinterkvarter her efter at have forsøgt et Fremstød ad Wellington Kanalen (V. for Nord Devon). Aaret efter begyndte han saa sin Færd fra dette Sted og forsvandt. Mærkelig nok havde han ikke efterladt sig nogen Beretning; saa sikker maa han have været paa at naa sit Maal, at han ansaa dette for overflødigt. Men de, der først kom efter ham for at søge hans Spor, fandt her to Gravkors, rejst over to

døde Matroser. Senere hen er her begravet endnu 3 Mand fra Efter-søgningsekspeditionerne. De 5 Kors staar endnu Side om Side. Kort fra disse findes en svær Marmorplade, nedlagt til Minde om Franklin og hans Fæller. Ved Siden af denne er oprejst en Træsøjle, hvorpaa der findes en lille Mindetavle over Franskmanden Løjtnant Bellot; han var Officer i den Belcherske

Eskadre og omkom paa en Slædetur i Wellington Kanalen.

Den engelske Regering har i sin Tid bygget et Hus og nedlagt et stort Depot paa Beechey Øen. Dette er absolut ødelagt; af Huset staar der lidt af

8. Mindesmærker over Franklin og Løjtnant Bellot paa Beechey Øen.

Stolperne igen; paa Strandkanten ligger en stor itu-slaaet Baad, og Forstranden er fyldt af ophugget Fadeværk og ødelagte Kasser. Der findes blandt andet en Del Meltønder med fordærvet Mel. Tønderne er hele; men en eller anden har moret sig med at sætte et Øksehug igennem dem for at se, hvad de indeholdt. Det er utvivlsomt sket fra Hvalfangere, der i gode

Somre har vovet sig saa langt ind. Men det er trist at tænke sig, hvad letsindige Mennesker kan finde paa at gøre, naar de ikke selv er i Nød.

Øen selv er saa godt som blottet for Plantevækst; Overfladen er dækket af skarpkantede Kalkstens-stumper, der kun hist og her er overgroede med Lav-

9. Ruiner af Franklin Depotet paa Beecliey Øen.

arter og Mos. Det er saaledes i det hele taget et trist og øde Sted, der ikke frister til længere Ophold. Der blev skrevet en kort Beretning om Ekspeditionens hidtidige Forløb, som blev nedloddet i et Blikhylster og ophængt paa Bellots Mindestøtte, for at falde i Øjnene, om nogen kom ind for at se efter os. Den blev da ogsaa fundet Aaret efter af en Hvalfanger og hjembragt til Evropa.

Den 24. August lettede vi vort Anker og sejlede

bort fra Øen med de ensomme Grave. Kursen sattes mod Peel Sund, der fører sydpaa mellem Prinsen af Wales's 0 og Nord Somerset Øen.

Vi flk straks tæt Taage; ind i Peel Sund skaffede Kompasset os, men det blev stedse trægere og trægere, og ud for Prescott Øen nægtede det Tjeneste. En lille Klaring af og til viste os Strædets Kyster, saa at vi kunde tage os frem. Indtil Coutts Øen, lidt Syd for Bellot Strædet (mellem N. Somerset og Boothia Felix), havde vi nogenlunde isfrit Farvand. Men der mødte vi atter Isen. Vi var nu saa langt henne paa Aaret, at Nætterne var mørke, og vi fik da her en rigtig uhyggelig Nat: drivende Is, Mørke og Taage. (For den følgende Del af Rejsen se Kortet S. 63.)

Under saadanne Omstændigheder drejer man under, d. v. s. man drejer op, til man faar Vinden næsten forind, og sejler saaledes frem med ganske faa Sejl. Paa den Maade kan man bedst holde sig klar af Isstykkerne. Det er naturligvis fristende at fortøje ved en stor Isskodse, og lade sig drive med den. Men gamle Ishavsfarere siger, at i saa Fald kan man være sikker paa, at Isen klumper sig sammen om den Skodse, man ligger ved, saa at man daarligt kan komme fra Stedet, naar det bliver Dag. Jeg kan ikke give nogen fyldestgørende Forklaring paa dette Forhold, men jeg har flere Gange haft Lejlighed til at overbevise mig om, at det slaar til. Holder man derimod gaaende for smaa Sejl, er man bedre stillet, naar det bliver lyst nok til, at man kan holde paa.

Og saadan gik det ogsaa denne Nat. En lille Klaring hen paa Morgenstunden viste os Isen mere spredt. Vi kom igennem til aabent Vand, saa flk vi atter Stille og Taage. Søgte at holde Kursen Syd; men Solen, der af og til slog gennem Taagen, viste sig

snart langt ude om Styrbord, snart langt ude om Bagbord og fortalte os, at denne Holden Kurs nok bare var saa som saa.

Ud paa Eftermiddagen flk vi Klarvejr. Vi saa da Tasmania-Gruppen og kunde holde Kurs mod denne. I Vest laa svær, tæt Pakis; men Landaabningen var bred nok, og sejlende i denne klarede vi os rundt Øerne.

Den paafølgende Nat sejlede vi os ind i Drivisen, uvilkaarlig holdende ud efter i Mørket for at undgaa Landgrunden. Men det tog os en halv Dags Tid at klare os ind i Landvandet igen, da det blev lyst. Vi var da ud for det Sted, hvor James Ross har aflagt sin »Kong William IV's magnetiske Pol«. Den paafølgende Nat kunde vi holde os sydover langs Land. Da dette skjulles ved Mørkets Frembrud, blev det Stille. Ud paa Natten blæste det op til Storm med høj, krap Sø. Vi laa underdrejet for rebede Sejl og var yderst ilde tilmode over ikke at vide, i hvad Retning vi kom frem, om vi snart stod paa Grund inde under Land, eller om vi maaske drev i modsat Retning og snart skulde skimte gennem Mørket det uhyggelige Syn af en høj Iskant, der viser sine hvide Tænder, naar Brændingen staar paa.

Ved Daggry blev Vejret bedre, og vi styrede frem i den Retning, hvor Landet formodedes at være. Kl. 4 Fm. flk vi Glimt af en lille 0, formodentlig den nordligste i Beaufort-Gruppen, holdt derpaa frem i den Retning, vi antog for at være Syd, for at staa Ross Strædet ind (mellem Roothia Felix og Kong Williams Land). Ud paa Formiddagen lettede det lidt i Taagen; vi flk da en Række Øer at se og ogsaa at føie, idet vi ved en Vending under den sydligste af disse tog Grunden. Vi kom dog af efter en Times Arbejde med Motor og Sejl. Med Kursen Syd-1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

ost, som vi bestemte efter Solen, søgte vi ned mod Matty Øen. Om Aftenen ankrede vi under Land paa Amerikasiden af Ross Strædet. Dette kunde vi tillade os, fordi vi ikke havde set nogen Is siden den foregaaende Aften, saa at vi ikke risikerede, at noget skulde drive ned over os.

Om Natten havde vi Brand ombord. Noget Tvist, anbragt over Petroleumstankene i Maskinrummet, tog Fyr og blussede stærkt op. Der var 600 Liter Petroleum i Tanken nedenunder.

Dette blev Ekspeditionens farligste Oplevelse. I hvad der ellers skete os, havde vi altid Mulighed for at bjerge noget i Land. Her var der intet andet at gøre end at kæmpe med Ilden, til Petroleummen eksploderede og vi sank med Skibet i et brændende Hav eller maaske kastedes i Land med de bare Næver paa en Kyst, hvor der var Sten og Sten og ikke andet.

Dog, atter her stod Lykken os bi. Men nægtes kan det ikke, at da vi atter laa vel i vore Køjer, da talte vi om, at her havde Gjøa-Ekspeditionen nær faaet en bråt Afslutning.

Næste Dag holdt vi sydover langs Amerika-Landet, loddende os frem. Grund i Grund tvang os stadig længere og længere Øst paa. Det tog i med nordlig Storm og usigtbart Vejr. Vi flk noget Land i Sigte og gik til Ankers under dette. Det kneb haardt nok at krydse os op i Læ. Det var formodentlig Beverley Øerne. I Lysningen om Morgenen lettede vi atter. Vejret havde bedret sig. Vi havde i Læ en lav 0 med langt udgaaende Grunde. Vi søgte at lodde os udenom disse; men under Arbejdet med at stikke Reb ud af Sejlene, hvor Manden maatte tages fra Loddet, tog vi Grunden.

Dagen gik med forgæves Arbejde for at komme

af. Ankeret, som vi roede ud fra Skibet for at hale i, vilde ikke bide sig fast i det løse Sand. Andre Maader blev forsøgt, men alt forgæves, Saa hen paa Morgenstunden Dagen efter blæste det atter op med en Storm af Nord. Søen rejste hurtigt, lettede »Gjøa« op og satte den haardt ned i Grunden igen. Der var kun eet at gøre, at forsøge

paa at sejle Skuden af, om den da vilde holde til en Sejlads paa flere hundrede Fod hen over Grunden.

Vi satte alle Sejl og lempede Dækslast overbord. Vinden og de svære Søer satte os med haarde Stød henover Grunden. Højt oppe i Masten stod Kaptajn Amundsen, rede til at give sin Ordre til Rormanden, hvis det lykkelige skete, at vi kom fri af Grunden. Selv stod jeg til Rors og blev af Rorpinden slaaet fra den ene Side til den anden, naar Roret tog paa. Straakølen1 splintredes og flød op. Men det gjorde os mindre dybgaaende. Et sidste rasende Stød, og vi var flot. Men et Aars Proviant havde det kostet.

En farlig Sejlads mellem Grunde paafulgte. »Styrbord«, »Bagbord«, kommanderedes der i eet væk oppe fra Tønden, naar det læge Vand fik Bunden til at vise sig altfor tydeligt. Endelig sprang Vinden østlig og løjede, og vi krydsede os op under Kap Christian Frederik paa Amerikasiden for at gaa til Ankers.

Vi var en lille Tur i Land for at nedlægge en Beretning i en Stenvarde, men gik tidligt ombord for at faa en rolig Nat. Den fik vi dog ikke; Kl. 11 blev der purret ud; det var blæst op med Paalands Storm!

At lette var der ikke Tale om. Saa maatte vi da ligge i 5 samfulde Dage og ride i vore Kættinger, der var stukket ud i hele deres Længde. Skuden

1 En svær Planke, der sidder neden under den egentlige Skibs-køl og tjener til Beskyttelse for denne.1. Fra Kristiania til Gjøa Havn.

sang op i dem, saa at vi hvert Øjeblik ventede, at de maatte springe. Vi huggede og dansede i Søen, som om vi laa i aabent Hav og ikke til Ankers. Alt maatte være klart til at gøre det bedste ud af en mulig Stranding, saa der var ikke Tale om at komme af Klæderne i denne Tid.

Men Kættingerne holdt. Den 8. September om Morgenen kunde vi endelig lette.

Vi vilde gerne have været gennem Kae Strædet inden det blev mørkt, men vi naaede det ikke. Søge Ankerplads for Natten var ikke muligt. Grundene gaar overalt saa langt ud fra Land, at man ikke kan komme ind og faa Læ nogetsteds. Saa maatte vi da holde gaaende gennem endnu en lang, mørk Nat. Næste Dag stod vi gennem Rae Strædet og vestpaa ind i Simpson Strædet. Ved Petersens Bugt1 holdt vi op under Land med den Hensigt at ankre for Natten; men det blev en Ankring for to Aar. — Is havde vi ganske vist ikke set i den sidste Tid; men her var en glimrende Havn i passende Afstand fra den magnetiske Pol. Og meget trætte var vi, fordi vi siden Grundstødningerne havde været oppe alle Mand under Sejlads. Jeg for min Part var saa medtaget, at jeg virkelig fandt Glæde i den Tanke, at vi skulde ligge der i to Aar. Eet syntes mig for kort til at faa hvilet ud i.

D. 9. September faldt Ankeret. Vi kunde ikke komme helt ind straks, Indløbet var for snævert til, at vi kunde krydse igennem det. Ventedagene anvendtes til at lodde Havnen op og til Jagtture i Land, paa hvilke vi skød nogle Rensdyr. Endelig d. 13. September 1903 kom vi ind paa Havnen og ankrede for godt.

1 Paa Sydøstsiden af Øen Kong Williams Land (»Gjøa Havn« er en lille Vig deri); har Navn efter Mac Clintocks Tolk, Danskeren Petersen, der selv har skrevet en Bog om Rejsen.10. »Gjøa« i Gjøa Havn paa Kong Williams Land. Sommer. I Forgrunden et Eskimotelt.2, 1 den magnetiske Nordpols Land.

2. I den magnetiske Nordpols Land.

Saa snart vi var kommet ind i Havnen, begyndte vi paa at tage al vor Proviant i Land.

Vi byggede et rummeligt Telthus af et gammelt Storsejl og Granlægter, som vi havde med hjemmefra. Derinde var der Plads til, at man kunde sortere Kasserne efter deres Indhold, saa at det paa den Maade var meget nemmere at finde de forskellige Ting frem, end om man skulde tumle rundt i et lille Lastrum efter Sagerne. Endvidere var det langt tryggere at have Provianten inde et Sted, hvor man intet vilde risikere af en Ildløs. Et Skib saa lastet med Petroleum som vort, var ikke noget sikkert Opholdssted. Det var jo ikke sikkert, at vi vilde slippe saa godt over en ny Ildløs, som vi havde gjort over den første, og vi havde allerede mange Gange drøftet de grufulde

Følger, hvis vi ikke den Gang havde haft Lykken med os.

Endelig var der den Fordel derved, at vi flk Lastrummet tomt, saa at vi kunde stille Kabyssen (Køkkenet) derned. Kabyssen var hos os som paa alle Smaaskibe et Træskur, der stod paa Dækket agten for Masten. Dette kunde sagtens gaa om Sommeren; men om Vinteren vilde det staa langt lunere nede under Dæk, og der blev det da ogsaa flyttet ned.

Proviantkasserne tog vi i Land med Luftbane. Vi lagde Skibet saa nær ind til Land, som vi kunde. Saa bandt vi en Trosse fast højt oppe i Masten, og satte den anden Ende af dette Tov fast i et Anker, som vi gravede ned inde i Land. Langs denne stramt udspændte Trosse halede vi saa Kasserne ind, idet vi fastgjorde dem til Stropper, der kunde glide ud og ind langs Tovet.56

Provianten var nedlagt i store tilloddede Blikkasser, der hver især var nedsat i Trækasser, byggede

11. »Gjøa« losser ved Luftbane.

af pløjede Bord. Disse Trækasser var omhyggelig forarbejdede, da de skulde bruges til Husbygning, og der var yderligere den Sindrighed ved dem, at de var spigret sammen med Kobbersøm. Derved blev de2, 1 den magnetiske Nordpols Land.

brugbare til Bygning af magnetiske Observatorier, da Kobber sorn bekendt ikke paavirkes af Magnetisme.

Inde i Land blev saa Blikkasserne taget ud, sorteret og anbragt i Telthuset efter en ordnet Plan. Trækasserne blev efterhaanden baaret op til det Sted, hvor det magnetiske Observatorium skulde ligge.

Da alt var kommet i Land, gik vi i Gang med at indrette et saadant Observatorium. Men til Forstaaelse af de Fordringer, der her stilledes, vil det være nødvendigt at forklare lidt om Jordmagnetismen og om Maaden, hvorpaa magnetiske Undersøgelser tages.

Jordmagnetismen er en Naturkraft, der er i Slægt med Elektricitet og Magnetisme; men Videnskaben har i endnu mindre Grad end for de to sidstes Vedkommende formaaet at naa til nogen Forstaaelse af dens egentlige Væsen og Oprindelse. I 30erne i forrige Aarhundrede opstillede den store tyske Matematiker Gauss en Teori vedrørende de jordmagnetiske Kræfter og deres indbyrdes Sammenhæng; men hans Teori er langt fra tilstrækkelig til at forklare alle de Fænomener, der er knyttet til Jordmagnetismen. Man søger derfor paa Observatorier, fordelt over hele Jorden, ved direkte Iagttagelser at samle saa stort et Materiale af Kendsgerninger som muligt til Brug foldet Geni, der engang skal lære os, hvad Jordmagnetismen er, og hvortil den kan bruges i Menneskehedens Tjeneste.

Paa eet Omraade har man dog allerede udnyttet Jordmagnetismen, idet det netop er denne Kraft, der bevirker, at Kompasnaalen altid peger mod Nord og derfor kan tjene Sømanden til Vejviser over Verdenshavene. Kompasnaalen er altsaa en Magnetnaal, der58

kan dreje sig (i det vandrette Plan) om en lodret Akse.

Bringer man en Kompasnaal ud af dens Indstilling ved at føre en Jerngenstand, en Saks eller en Kniv f. Eks., hen til den, og tager man atter denne Genstand bort, saa svinger Naalen tilbage til sin oprindelige Stilling paa Grund af Jordmagnetismen. Denne fastholder altsaa Naalen i en bestemt Stilling. Den Kraft, som Naalen holdes med, kan man maale, som man kan maale en Maskines Kraft eller den Kraft, hvormed man kan trække med Haanden. Foretager man saadanne Kraftmaalinger, vil det vise sig, at den har forskellig Styrke paa de forskellige Maale-steder.

Tager man en Magnetnaal og ophænger den saaledes, at den kan dreje sig om en vandret Akse, og drejer man selve denne Akse saaledes, at den staar vinkelret paa Kompasnaalens Retning, saa vil den saaledes ophængte

Naal af den jordmagnetiske Kraft bringes til at stille sig ind i en ganske bestemt Vinkel med det vandrette Plan, og altid svinge tilbage til samme Vinkel, om man bringer den ud af Stilling. Denne Vinkel kan maales og ligeledes den Kraft, hvormed Naalen fastholdes i sin Stilling, og baade Vinkel og Kraft er forskellige paa de forskellige Maale-steder.

Paa selve den magnetiske Pol vil Naalen, der drejer sig om en vandret Akse, stille sig lodret, medens Kompasnaalen paa dette Sted er død, d. v. s. er, som om den havde tabt sin Magnetkraft. Man kan stille den, som man selv har Lyst, og den bliver staaende. Den virker ikke mere til at vise Kursen, end om man vilde hænge et Penneskaft op til at styre efter.

Jordmagnetismen er til Stede overalt paa Jorden, men altid foranderlig i Styrke, og i den Retning, i hvilken den virker, afhængig af, paa hvilket Sted af Jorden man befinder sig.

Men ogsaa paa hvert enkelt Sted forandrer Kraften og Retningen sig, dels gennem regelmæssige daglige og aarlige Forandringer, dels ved pludselige mere eller mindre voldsomme Forstyrrelser — saakaldte magnetiske Uvejr — efter hvilke de normale Forhold indtræder igen. Endelig finder der smaa Forskydninger Sted, som fortsættes i aarevis paa ensartet Maade.

Alle disse Forandringer kan man altsaa iagttage ved Hjælp af Magnetnaalen, og netop ved Undersøgelsen af disse Sider af Jordmagnetismens Væsen søger man at trænge til Bunds i det hele Spørgsmaal.

Som ovenfor sagt er det Punkt, mod hvilket Kompasnaalen peger, ikke den sande Nordpol, men et Sted der ligger omtr. 300 danske Mil fra denne. Vinklen mellem Retningen fra et Sted paa Jorden til den sande Pol (d. v. s-, den geografiske Meridian) og til den magnetiske Pol (den magnetiske Meridian) kalder man Deklinationen eller Misvisningen. Vinklen, som den Naal, der drejer om den vandrette Akse, danner med Vandspejlet, kalder man Inklinationen eller Hældningen, selve Naalen en Inklinationsnaal. Iagttagelser over Jordmagnetisme gælder altsaa først og fremmest Forandringer i Deklinationens og Inklinationens Størrelse.

Da Jordens magnetiske Nordpol er et Mærkepunkt for Jordmagnetismen, vilde det være af stor Interesse at faa en Observationsstation oprettet der i Nærheden, og dette var som nævnt Gjøa-Ekspeditionens Hovedopgave.

Ved Hjælp af Mænd som Professor Neumayer fhv. Direktør for Deutsche Seewarte, og Professor Adolph Schmidt, Chef for det tyske magnetiske Observatorium i Potsdam, der havde været Amundsens Lærer, fik Ekspeditionen et Udstyr af Instrumenter saa gode, som det overhovedet var muligt at medføre. Det bestod dels i Instrumenter til Iagttagelse ved

12. Magnetisk Meridiankort. De krumme Linier er de »magnetiske Meridianer«, der viser Kompasnaalens Stilling paa de forskellige Steder paa Jordens Overflade.

Øjets Hjælp af Magnetnaalen skiftende Udslag, dels i selvskrivende (selvregistrerende) Instrumenter.

Et Sæt selvregistrerende Instrumenter bestaar af 3 Metalrør med Magnetnaale ophængte i Kvartstraad. Den ene Naal angiver Deklinationens Forandringer, den anden Inklinationens, og den tredje de Forandringer, som foregaar i den Del af den jordmagnetiske Kraft, der kaldes Horisontal-Intensiteten (d. v. s. den Styrkegrad, hvormed Jordmagnetismen paavirker en Kompasnaal).

Disse tre Metalrør opstilles i et mørkt Rum, der kun oplyses af en lille Lampe, hvis Lys træffer 3 smaa Spejle, som er anbragt paa de 3 Magnetnaales Spidser. Derfra kastes Lyset hen paa et Stykke fotografisk

13. Magnetiske Variationskurver (de med et Kryds betegnede Linier) under et »magnetisk Uvejr«.

Papir, der er viklet op paa en Tromle. Paa dette Papir kommer der saaledes 3 mørke Punkter, eet fra hver

Magnetnaal. Men Tromlen er indrettet til at gaa rundt een Gang i 24 Timer ved Hjælp af et Urværk, saaledes at disse 3 Punkter bliver til 3 Linier, der kommer frem, naar man efter de 24 Timers Forløb tager

14. Magnetiske Variationskurver (de med et Kryds betegnede Linier) under rolige Forhold.

Papiret af Rullen og fremkalder det, som man fremkalder en fotografisk Plade. Der ser man saa tre Kurver, d. v. s. Linier, hvis Udslag fra en Midtlinie henholdsvis angiver Svingningerne i den Kraft, Styrke og Retning, der i det forløbne Døgn har paavirket Deklinations- og Inklinationsnaalen.62

Det skal her med det samme bemærkes, at vore Iagttagelser gav til Resultat, at Polpunktets Beliggenhed til Tider skifter overordentlig hurtigt. Dette ser man ved, at Magnetnaalene har svinget vildt frem og tilbage over Midtlinien, naar et magnetisk Uvejr har raset (Fig. 13). Til andre Tider kan derimod de tre Kurver være næsten som rette parallele Linier (Fig. 14). Det bedste Indtryk af, hvor urolig Naalen kunde være, fik man dog ved Øjeobservationerne. Det var aldrig muligt at faa to paa hinanden følgende Observationer ens.

Paa det Sted, hvor vi laa, har vi haft Kompas-naalen til at pege hele Horisonten rundt, d. v. s.: vi har haft Polpunktet i Nord, Syd, Øst og Vest for os, dog aldrig længere borte end c. 100—150 engl. Mil (d. e. 150—225 km) i det højeste.

Saa snart vi havde Provianten i Land, var vort næste Arbejde at bygge et Hus, i hvilket de selvregistrerende Instrumenter kunde staa. Hertil benyttede vi Trækasserne, der havde været omkring Provianten. De stilledes op som Vægge og fyldtes med Grus. Taget lavedes af Spær med Dække af adskillige Lag Tagpap, og det færdige Hus kastedes saa meget til med løst Sand, at kun Taget ragede op. Det gjaldt om at undgaa altfor bratte Svingninger i Temperaturen inde i Huset.

Paa samme Maade byggedes et Beboelseshus for to af Ekspeditionens Medlemmer med det Formaal for Øje at skaffe bedre Pladsforhold.

Først i Begyndelsen af Oktober var vi færdige med dette Arbejde. Baade det at tage Provianten i Land og det at bygge Huse havde været drøjt Arbejde, og vi havde maattet hænge i fra tidlig Morgen til langt ud paa Aftenen. Men hermed var ogsaa det

værste overstaaet. Vi kunde atter rette vore Rygge og begyndte at se os lidt om i den Egn, der skulde være vor Hjemstavn i to Aar.

15. Kort over Kong Williams Land og Omegn.

Kong Williams Land er en 0 af Størrelse som Sjælland. Det er et bakket og bølgeformigt Lavland, og ingen Højde paa Øen overstiger 100 Meter.

Jordbunden bestaar af Ler, Sand og Grus, mange Steder dækket af smaa og store skarpkantede Brud-

stykker af den Kalksten, der danner Grundfjældet, og som enkelte Steder træder frem i Dagens Lys. Udover Landet er der saa spredt Stenblokke af Granit og andre Bjergarter. Landet gør Indtryk af at være gradvis vokset op af Havet. De opskruede Smaavolde af Sten og Sand, som man finder overalt, ogsaa inde i Landet, kan daarlig tænkes dannet paa anden Maade, end ved at Drivisen er blevet presset op mod Kysten og

16. Blomsterflor paa Kong Williams Land.

har pløjet den løse Jordbund op foran sig. Selve Kystlinien er udtunget i en Masse Næs og Pynter og har lavt Vand, opfyldt af Grunde og Rev langt udenfor sig.

Langs Kysten strækker sig næsten overalt et Bælte af låve Højder, der skraaner ind mod Indlandet.

Selve Kystbæltet er saa godt som blottet for Plantevækst. Men inden for Kystbakkerne findes et vidtstrakt Bælte af Sø ved Sø og mellem Søerne Eng og Mosedrag, hvor der i Sommermaanederne findes2. I den magnetiske Nordpols Land.

det herligste Tæppe af Blomster, Mos og Lavarter. Længere inde i Landet bliver dette igen mere øde og Plantevæksten sparsommere.

Alle Landomrids paa Kong Williams Land er bløde og afrundede. Kun hvor Elvene, som forbinder mange af Søerne, løber mellem Bakker, der bestaar af løse Aflejringer, har de skaaret sig dybe Lejer ned i Overfladen. Men den fygende Sne fylder om Efteraaret hurtigt disse Kløfter ud, og gaar man op paa en Bakketop og ser ud over Landet, er der intet særligt, der fanger Øjet. Bakket og bølgeformigt gaar Landet indover, saa langt Øjet rækker, indtil det ser ud, som om en enkelt jævn Bakkekam deler Jord og Himmel med en Grænselinie, der er næsten saa lige som Havets Horisont; thi den lange Afstand, hjulpen af den hvide Sne, som dækker Landet fra September til Juni, faar de langt borte liggende Højdedrag til at smelte sammen for Øjet.

Landet ejer saaledes intet, der kunde gøre det til et Turistland, selv om det var lettere tilgængeligt, og en flygtig Besøgende vilde intet fængslende finde. Men det ejer dog en Skønhed i den vide Udsigt, der aabner sig for Øjet, hvor man saa kommer op paa en Bakkekam. Der er højt til Loftet og vidt til Væggene overalt.

Denne Storhed og dette Vidsyn lærer en at holde af Landet, naar man maa opholde sig der i længere Tid, og har man to Gange set Aarstiderne veksle henover de store Vidder, da synes man dog, at man gemmer i sin Erindring Billeder af et Land, der var skønt.

Og vi saa Aarstiderne veksle to Gange. Det barske og stormende Efteraar, hvor Sneen jager og fyger, fyldende Kløfter, jævnende alt ud, udslettende

hver eneste sort Plet Jord, druknende den i sin hvide Uendelighed. — De maaneklare Vinternætter,

17. »Gjøa« i Sommerdragt.

Stjernerne og Nordlysene. Og de rugende mørke Vinternætter, hvor Luften er tung [af Sne, og hvor2. I den magnetiske Nordpols Land.

Stormen tuder og hyler og der ingen Forskel er paa Dag og Nat, Mørke og kun Mørke. — Foraaret, her som overalt, den skønneste Aarstid. Solen stadig stigende paa Himlen, kommende saa højt, som den

18. »Gjøa« i Vinterdragt.

kan naa der oppe, skinnende med sin straalende Glans ved Middagstid, rød som glødende Jern ved Midnat, synlig hele Døgnet rundt. Sneens Overflade bliver Diamantstøv, strøet for ens Fod, for rigt til at Øjnene taaler det i Længden. — En Dag gaar man over et af de brede Elvelejer, som har ligget pakket med Sne, dødsstille hele den lange Vinter. Man

stopper tilfældig, og saa hører man pludselig en underlig klukkende Lyd stige op fra Sneen. Vandet er begyndt at løbe dernede! Snart slaar det sig igennem, Elven er vaagnet af Dvalen og skinner som Sølv, smeltet, rindende og skinnende, ikke som Sneens blændende Straaleild, langt langt blidere og mere afdæmpet. Kulden dræber den endnu om Natten, den lille Bæk. Men den vaagner til nyt Liv og sejrer til sidst, syngende med sin klare Røst sin Hymne til Livet. — Sneen gaar af Landet. Tusindvis af hvide Blomster kommer i Stedet. Andre Farver blandes

deri. — Fuglene kommer. Først Ryperne, saa en skønne Dag det første Par Pragtedderfugle, Hunnen graabrun, uanseelig, foran visende Vej, Hannen i pragtfulde skinnende Farver, sort, teglgraa, rød, gul, hvid, susende bagefter. Snart bliver Trækkene større. I Hundredevis krydser de frem og tilbage over Landet for at finde aabent Vand. Snart kommer alle de andre. Fugle overalt! Hjejlen paa Tuetoppen, Snepperne i Moserne og Sumpene, Ænderne ved Kærene, Svanerne paa Søerne, Ringgaaseflokkene tegnende deres Kile op i Luften, øverst oppe Lommen, — Storlom, Smaalom, lslom, — højt, højt oppe, stødende i sin skingrende Trompet, saa at det gjalder ud over Vidderne. — Tiden gaar sin Gang. Isen skiller fra Land, bliver blaa, nu da Sneen er smeltet af den, revner paa Kryds og tværs og forsvinder. Kun ude i Strædet ligger en større Del og driver frem og tilbage. — Men ak, Sommeren er kun kort. Først gaar Edderfuglehannerne, overladende Damerne at passe Familien. Og saa gaar alle de andre, forsvinder paa en forbavsende kort Tid. Nogle faa Dages Manøvre oppe i Luften, saa bærer det sydover med susende Vingeslag. Isen danner sig igen, bliver hurtig sikker, og Vinteren nærmer sig med raske Fjed.2. I den magnetiske Nordpols Land.

Men inden den slaar sin hvide Kappe om Landet og slaar alt levende ihjel, der ikke er flygtet i Tide eller har gravet sig ned i Jorden, da er det Renjagtens Tid.

Om Sommeren er Kong Williams Land et Paradis for Rensdyrene. De kommer tidligt om Foraaret over fra Fastlandet, hvor de har tilbragt en skrækkelig Vinter paa Smalkost og stadig forfulgt af Ulve. Naar Solen begynder at gaa nordefter, drager Renen ogsaa mod Nord og gaar paa Isen over de smalle Stræder ud til Øerne Nord for Amerika. Herhen følger Ulven dem ikke, uvist af hvilken Grund. I Ro og Mag kan de føde deres Kalve, og de finder rigeligt Foder paa de store Sletter. De Eskimoer, som lever i disse Egne, er saa faa i Antal, at det bliver rent forsvindende i Forhold til Landets Størrelse, og de Vaaben, de er i Besiddelse af, Buer og Spyd, gør, at de ikke kan blive farlige Fjender for Rensdyret, saa længe Sommeren varer.

Men naar Efteraaret kommer, bliver det anderledes. Saa pisker Nordvestvinden Frostsneen, der er skarp og stikker som Naale, henover det flade Land. Der er ingen Skove, Dyrene kan ty ind i, ejheller lune Dalstrøg, hvor de kan søge Læ. Sneen fyger saa fast, at Renen ikke formaar at grave sig igennem den ned til det frosne Grønsvær, og Jordbunden er i sig selv saa fugtig, at der, naar Frosten indtræder, paa mange Steder fryser et Islag hen over Græsset, som absolut modstaar Renens Forsøg. Der bliver da intet andet for end atter at gaa mod Syd, tilbage til Ulvenes Land. Saa kommer de fra det Indre, jaget af Vinden, ned mod Kysten for at gaa over Vandet. Der maa de vente, til Isen bygger Bro.

Det Aar, vi kom ind, havde Sommeren været

usædvanlig mild, saa at al Is i Strædet var smeltet bort. Det tog følgelig lang Tid, inden Isen dannede sig igen. Sneen havde længe forinden manet Renen til Opbrud, og nu trak de i store Flokke langs Kysten og ud paa hvert eneste fremspringende Næs for at se, om ikke Isen kunde bære.

Ogsaa forbi Gjøa Havn kom de. Medens vi tidligere havde maattet gaa lange Strækninger efter dem og tit havde maattet vende hjem med uforrettet Sag, fordi det ikke havde været muligt at komme paa Skud, naar Terrænet ikke afgav nogen Dækning, saa behøvede vi nu blot at staa ombord, til Flokkene kom over Bakkerne. De vandrede i Gaasegang, ofte med en stor Buk i Spidsen. Jeg har talt over 50 Dyr paa een Gang i Række. Naar man saa dem komme, var der Tid nok til at gaa efter sit Gevær og gaa ud og lægge sig i Baghold. I den Tid gik man ikke forgæves. Rekorden blev sat af Helmer Hansen. Han skød ud af en Flok paa en Snes Dyr ikke mindre end de tretten.

Dyrene kom saa tæt, at vi endog har skudt Ren fra selve Skibets Dæk. Men saa nemt var det dog kun een Gang for os. Som Regel var der et godt Stykke at transportere de skudte Dyr.

Vi skød i Løbet af en Maaneds Tid over Hundrede Dyr og kunde sikkert have faaet flere, om vi havde gjort os nogen særlig Anstrengelse derfor. Men vi mente med dette at have rigeligt nok til Vinteren til os selv og vore

Hunde. Vi behøvede ikke at nære nogen Frygt for, at Kødet ikke skulde holde sig. Saa snart et Dyr var skudt, blev det aabnet og Indvoldene taget ud. Kort efter var det stivfrossent og holdt sig saaledes, til det blev tøet op for at spises. Det sidste Dyr, vi spiste hen paa Foraaret, var lige saa frisk i sin Smag som det første.

For Ekspeditionen blev dette Kødforraad af den største Betydning. Thi lad hermetiske Sager være saa gode, de være vil, selv for den mindst kræsne bliver de kedsommelige i Længden. Med al den ferske Mad blev vi holdt i udmærket Ernæringstilstand og deraf følgende godt Humør gennem den hele kolde og mørke Vinter uden at føie det mindste til den Nedtrykthed, der ellers saa ofte viser sig om Vinteren paa arktiske Rejser.

I Slutningen af September Maaned begyndte Vinteren at sætte ind for Alvor. Først fik vi Regnskyl, saa Sne. I Midten af Oktober kunde Isen bære overalt paa Hav og Indsøer og laa som et fast, jævnt Dække fra Kyst til Kyst. Vi havde endnu et Par Observatorier at bygge, saaledes et Hus, hvor de astronomiske Observationer kunde tages; vi havde ikke kunnet gøre disse Huse færdige før, fordi vort Materiale var opbrugt. Men nu flk vi i den fast sammenføgne Sne et smukt og solidt Byggemateriale, der var ret nemt at haandtere. Sneen er saa haard, at den lader sig skære og save ud i Blokke af passende Størrelse, af hvilke vi byggede Vægge. Over Væggene spændte vi Sejldug som Tag og kunde saaledes staa i Læ for Vind og Vejr, om end ikke for Kulden; og den kunde være ubehagelig nok. Det eiet vanskeligt Stykke Arbejde at observere i haard Frost. Man kan daarligt haandtere Instrumenternes Skruer, naar man har Vanter paa Fingrene. Men tager man paa Instrumenternes Metaldele med bare Hænder, fryser Fingerspidserne hvide med det samme. Man maa tage sig meget i Agt tor at komme til at aande paa de forskellige Kikkertglas og Aflæsnings-indretninger paa Instrumenterne. Thi der danner sig da øjeblikkelig en Belægning af Rimfrost, fordi ens

Aande fryser, naar den kommer ud af Munden. Glassene maa saa skrabes rene med en Træpind. Derved kan man nemt komme til at rokke ved Instrumentets Opstilling, saa at man maa begynde sin Observation helt forfra.

Den 29. Oktober fik vi vort første Eskimobesøg. Det kom ganske overraskende paa os, da det i Almindelighed antoges, at Eskimoerne holdt sig til det amerikanske Fastland. Vi havde derfor ikke ventet at træffe dem, førend vi kom ud paa Slædeture. Men nu, da vi en skønne Morgen stod paa Dækket og saa ud over Landskabet, fik vi Øje paa noget, vi først troede var Rensdyr. Men det varede ikke længe, inden vi opdagede, at de Rensdyr gik paa to.

Det var fem Mand, der kom spaserende mod os paa Geled. Kaptajnen og de to Harpunerer gik dem i Møde paa Isen med ladte Geværer, klar til Skud. Det var jo ikke godt at vide, om disse vilde Mennesker var fredelig sindede. De tidligste Ekspeditioner, der % naaede Ishavskysten ved at gaa ned ad de amerikanske Floder, havde i hvert Fald haft Vanskeligheder med Eskimoerne og havde endogsaa maattet skyde paa dem.

Men disse tænkte ikke paa saadant. Da de kom nær nok, kunde man se, at deres Ansigter straalede af Glæde og Fredsommelighed, saa vore Bøsser blev der ingen Brug for.

Eskimoerne havde længe vidst om vor Ankomst. I September havde vi haft et Jagtparti ude en halv Snes Mil fra Stedet, og dette Parti havde Eskimoerne holdt Øje med — uden selv at blive set. De havde holdt sig borte af Frygt for Geværerne. Men nu havde da endelig nogle Stykker af dem taget Mod til sig.

Efter dette første Besøg var Isen brudt, og der

kom jævnlig Visitter. Senere hen kom de og boede i Uger ad Gangen ved vort Vinterkvarter, os til megen Nytte og Fornøjelse. Eskimoerne er dygtige og intelligente Folk, der har forstaaet at gøre sig det Land underdanigt, i hvilket de lever, og man kan paa talrige Omraader lære af dem. Mændene gik paa Jagt for os og hjalp os paa vore Rejser, og Kvinderne syede vort Tøj.

Men ved Siden af den Nytte, de gjorde os, forøgede de ogsaa i høj Grad det videnskabelige Udbytte af Ekspeditionen. Disse nordamerikanske Eskimoer er nemlig meget lidt kendte af Videnskaben, saa at alt, hvad vi kunde indsamle af Redskaber og Husgeraad, og alle de Oplysninger, vi kunde skaffe til Veje om deres Sæder og Skikke, var af Interesse.

I Begyndelsen kunde vi kun gøre os forstaaelige for hinanden ved Tegn og Fagter. Men i Tidens Løb dannede der sig et Sprog os imellem, saa at vi kunde føre lange Samtaler med dem af Eskimoerne, som opholdt sig mest i Nærheden af Skibet, og med hvem vi plejede mest Samkvem. Kom der saa fremmede Eskimoer til, maatte vi bruge vore Venner som Tolke, men saa gik det ogsaa udmærket.

Sproget, vi talte, var et vidunderligt Sammensurium af Norsk og Eskimoisk. Det var vel saaledes, at Eskimoerne troede, de talte Norsk, vi, at vi talte Eskimoisk. Den eskimoiske Maade at danne Ordene og de afledede Former paa, saa vel som ogsaa den Maade, hvorpaa de bygger Sætningerne op, er meget forskellig fra vor, og skulde jeg karakterisere det Sprog, vi talte, var det nærmest dannet af eskimoiske Gloser og norsk Grammatik. Havde vi faaet fat i et enkelt Ord som f. Eks. »tauto«, at se, saa maatte denne Stamme gøre Tjeneste for alle Former og Tider af74

Ordet, og ens Udtryk og Fagter maatte træde i Stedet for Bøjningsformer.

Foruden at Sætningsdannelsen er vanskelig, er ogsaa Udtalen det. Sproget har mange Lyde, som det næsten ikke var muligt for vort Øre at opfatte, og skulde vi uafhængig af hinanden nedskrive saadanne vanskelige Ord, viste det sig, at vi anvendte højst forskellige Stavemaader for at faa Lyden udtrykt.

Trods disse Vanskeligheder kom vi dog som sagt saa vidt, at vi kunde tale med hinanden, og gennem deres Forklaringer flk vi et godt Indblik i deres Liv.

Navnet »Eskimo« bruges som en fælles Betegnelse for alle de Folk, der lever langs Ishavets Kyster i den nye Verden og paa Grønland. Ordet er af indiansk Oprindelse og betyder »den, som æder raat Kød«. Det er nærmest at betragte som et Smædenavn, en foragtelig Betegnelse for den, der æder sit Bytte raat ligesom Dyrene. Det er rigtigt nok, at Eskimoen æder Kødet raat, men det er blot ikke, fordi han staar paa et lavt Kulturtrin. Det er fordi hans fattige Land ikke har Metaller, hvoraf der kan forarbejdes Kar. Saadanne maa han møjsommeligt skære ud af en Slags blød Stenart, og derved bliver Karvæggene saa tykke, at det ikke er muligt at faa Vand i Kog i dem uden at anvende en Mængde Brændsel. Og heller ikke det findes i hans Land i saa rigeligt Maal, at han kan tillade sig noget stort Forbrug. Derfor er Smædenavnet »Eskimo« uretfærdigt. Selv kalder han sig »Innuit«, hvilket betyder Menneske i Modsætning til Dyr, og dette Navn er meget mere passende. Thi naar man har færdedes i de øde og ugæstfri Egne, hvor han er henvist til at leve, og har set,2. I den magnetiske Nordpols Land.

hvordan han har formaaet at skabe et virkeligt Hjem for sig og sine midt i de vildeste Ødemarker, saa maa man med højeste Beundring erkende, at han med Rette regner sig for at høre med blandt Skabningens Herrer.

Hvorfra Eskimoerne stammer, ved inan ikke saa nøje. Nogle mener, at det er Asiater, der i sin Tid er kommet over det smalle Bering Stræde. Andre mener, at det er en amerikansk Folkestamme, der oprindelig har levet sydligere i Nordamerika, men som efterhaanden er blevet trængt længere og længere mod Nord af kraftigere indianske Folkestammer, som ikke lod dem i Fred, førend de var naaet helt op i de arktiske Egne. Skulde man dømme efter deres Udseende, maatte man tro, at begge Dele har fundet Sted. Thi man træffer udprægede Mongoler, smaa, skævøjede, gulagtige Folk med fremspringende Kæbeben, rigtige »Skrællinger«, som vore Forfædre kaldte de Folk, de traf paa Grønland. Og man træffer udprægede Indianere, store brede 6 Fods Folk med Ørnenæser og kobberbrun Hud som sprungne ud af en af Coopers Romaner. Imellem disse Ydergrænser træffer man saa alle mulige Overgangsformer.

Eskimoerne har i Tidernes Løb sondret sig ud i Stammer, der har delt Landet imellem sig. Stammerne har Navn

efter Landsdelene og disse igen efter deres særlige Ydelser. Saaledes: Netchili efter Netchi, Fjordsælen; Eivilli efter Eivik, Hvalrossen; Utkuschiksalik efter Utkuschi, Kogekar, idet man nemlig i Utkuschiksalik finder den bløde Stenart, hvoraf Kogekarrene udskæres; Ugluli efter Uglu, Blaasælen, og mange flere.

Alle Eskimoer taler omtrent det samme Sprog. Skønt mange af Stammerne ikke har haft med hin-76

anden at gøre i Aarhundreder, idet der findes Kyststrækninger paa Hundreder af Mile, hvor selv Eskimoen ikke kan friste Livet, saa kan man dog klare

19. Netchili-Eskimoen Umiktuallu.

sig fra Grønland i Øst til Alaska i Vest, om man blot kender een eskimoisk Dialekt.

Det er fredsommelige Folk, der lever i god Forstaaelse med deres Naboer og ikke søger at trænge ind paa hinandens Territorier. Enkeltvis besøger de hinanden, og Giftermaal er ikke ualmindelige Stammerne imellem. Møde mellem Stammerne bliver kun betragtet som Anledning til Fest, og det eneste Brud2. I den magnetiske Nordpols Land.

paa Venskab, vi mærkede, var det, at de over for os holdt af at fremhæve deres egen Stammes Godhed og Dygtighed paa de andres Bekostning.

20. Netchili-Eskimokvinde (tatoveret paa Ansigtet) med sit Barn paa Ryggen.

De enkelte Stammer har ikke noget egentligt Overhoved. Men da det meste af deres Jagt — deres Hovedbeskæftigelse — foregaar i Fællesskab, vil uvilkaarlig en dygtig Jæger faa en høj Stilling mellem dem og blive den, hvis Raad følges. Iøvrigt staar der ikke nogen særlig Respekt af ham.

Der er saaledes ingen, der haaiidliæver Lov og78

Ret mellem Eskimoerne. Men det gaar da ogsaa uhyre sjældent paa, at nogen forgriber sig paa anden Mands Gods eller Liv. Stammerne er kun smaa og Familierne indbyrdes knyttede til hinanden ved Venskabs og Slægtskabs Baand gennem mange Slægtled. Sker der Overgreb af nogen Art, saa maa den forurettede eller hans Familie selv tage sig til Rette, naar Lejlighed gives, og mange Aar kan gaa hen, før den kommer.

Eskimoerne lever i Engifte; men det er dog kun faa af Ægteskaberne, der er eksemplariske. Det hænder ret almindeligt, at to Venner bytter Koner for kortere eller længere Tid. De taber dog aldrig af Sigte, hvem der er deres egentlige Kone. Ægteskabet ordnes for Børnene af Familierne indbyrdes, saa at to allerede er bestemte for hinanden fra Barnsben af.

En anden Ejendommelighed træffer man temmelig ofte, at der til en Husholdning hører to Mænd. Dette sker, fordi Kvinderne er meget i Undertal. Saa optager et Par, der har været længere Tid gift, en yngre Mand som Kompagnon. Han bliver en Slags Mand af anden Klasse, idet den første Mand overlader ham en hel Del af de besværligere Arbejder. Saaledes gaar al hans Fangst til den fælles Husholdning.

Inden for Familien er det Faderen eller dennes Moder, naar hun lever, der betragtes som Familiens fornemste og holder Justits over sine egne. Men det er som oftest en meget mild Justits. Eskimoerne holder meget af deres Børn og er gode ved dem.

Det første Aar af sit Liv tilbringer Eskimobarnet paa sin Moders Ryg. Hendes Dragt har midt paa Ryggen en lille Udvidelse, som giver Plads til Barnet. For at det ikke skal glide ned, tager hun en Rem2. I den magnetiske Nordpols Land.

om Livet, som hun spænder sammen foran paa Brystet.

Paa dette dejlig varme Sted ligger Barnet op mod Moderens nøgne Ryg, og man ser det kun, naar det i en lynende Fart bliver halet frem under Klæderne, efter at have givet Moderen en lille fugtig Paamindelse ned ad Ryggen om, at det er paa Tiden at komme ud. Saa opholder det sig i flere Minutter uden en Trevl Tøj paa i en Temperatur af maaske 50°, tilsyneladende uden at tage den mindste Skade deraf.

Naar Barnet bliver saa stort, at det begynder at faa Interesse for Omverdenen, saa rejser det sig op paa Moderens Ryg og stikker sit lille Hoved frem over hendes Skulder, klar til at forsvinde ned igen, hvis det finder Situationen utryg. Naar det er vokset fra Moderens Ryg, faar det sin første Dragt; det er en Heldragt med Bukser og Trøje i eet. Denne Dragt snøres sammen paa Brystet; men det er tit saa daarligt gjort, at den gaber paa mange Steder og lader Barnets Bryst og Mave blot for Vejr og Vind. Man kan ikke sige andet, end at de bliver vænnet til deres Lands Klima fra smaa.

Børnene har mange Lege sammen. Men der gaar

21. Eskimokvinde (tatoveret paa Arm og Haand) med sit Barn paa Ryggen.

dog ikke mange Aar, førend man opdager, at Smaa-pigerne morer sig mest med at lege Husmoder og Drengene med at efterligne deres Fædre. Jagtinstinktet kommer meget tidligt frem hos dem. De gaar løs paa alt levende, først med Sten, saa med smaa Buer og Pile, som bliver større og bedre, alt som de vokser til. Her er der ingen, som lærer Børnene at være god mod Dyrene, og ingen Eskimo, fra den yngste til den ældste, kan se noget levende uden at forsøge paa at slaa det ihjel, selv om det ikke kan være dem til ringeste Nytte. Selv den smukke lille Snespurv, der kommer kvidrende nordover med Foraarssolen for at melde, at nu kommer Sommeren, selv den kan de ikke lade i Fred. Det synes grusomt. Men man tilgiver dem, naar man erindrer, at deres eneste Eksistensmiddel er Jagten, saa at det gælder om allerede fra Barnsben af at udvikle en øvet Haand og et sikkert Øje.

Naar Drengene bliver større, følger de deres Fædre paa Jagt. Pigebørnene sidder saa hjemme hos Moderen; thi ogsaa de har meget at lære.

Eskimoerne behandler deres Kvinder godt i Modsætning til mange andre Naturfolk, og Arbejdet er ligeligt og retfærdigt fordelt mellem Mand og Kone. Men det kan naturligvis ikke undgaas, at Kvinderne ofte maa tage en haard Tørn med.

Mandens væsentligste Arbejde er Jagten. Ved den skalfer han Føde, Klæder og Brændsel til Huset. Men saa snart Byttet er bragt til Bopladsen, overlader han det til Kvinderne. Kommer man ved en saadan Lejlighed paa Besøg, kan man nok faa det Indtryk, at Manden sidder og driver og lader Konen om det hele. Men man maa da erindre, at der gaar en lang Dags anstrengende Jagt i Forvejen.

Konen flaar og parterer Dyret og tilbereder Maden. Siden hen skal hun berede Skindene og sy Klæder af dem, og hun skal holde Familiens hele Ejendom af Skind vedlige. Mandens Arbejde i Hjemmet er ikke stort; som Regel indskrænker det sig til Forarbejdelse af de Redskaber, der behøves til Jagt og Husholdning, men saa har han til Gengæld ogsaa mange haarde Timer med at skaffe Føden tilveje.

Den meste Del af Aaret lever Eskimoerne af Sæl, og for at kunne faa Udbytte af Sæljagten er det nødvendigt, at flere jager i Forening. I de snævre Stræder ligger Isen fast fra Kyst til Kyst fra Oktober til August. Fra Isen lægger sig og indtil April Maaned lever Sælen under Isen; men da den aander ved Lunger, er den nødt til at holde sig Aandehuller aabne op gennem Isen. Man skulde tro, at dette kunde være besværligt nok. Isen i Gjøa Havn naaede saaledes den første Vinter en Tykkelse af 3 m 80 cm. Selv om den maaske er noget tyndere ude i selve Strædet, hvor der gaar Strøm, saa er det dog artige Dimensioner, det drejer sig om. Men Sælen begynder sit Arbejde, saa snart Isen lægger sig. Over Hullet fyger Sneen sammen og dækker for den kolde Luft, og Vand, der

endnu ikke er frosset, har jo en Temperatur, der ikke er lavere end Frysepunktet, saa at det trods Kulden i Luften ikke bliver saa særlig låve Kuldegrader, Sælen faar at kæmpe med i det af et tykt Lag Sne overdækkede Aandehul.

Hver enkelt Sæl har mange Aandehuller aabnede op gennem Isen inden for en vis Omkreds for at kunne have lidt Frihed til at bevæge sig. For at være sikker paa Fangst gælder det derfor om saa vidt muligt at faa anbragt en Fanger ved hvert af disse Huller, ellers risikerer man, at Sælen gaar til

Gj øa- Ekspeditionen.

et af dem, der ikke er bevogtet. Derfor rykker Eskimoerne ud i Flok og Følge, medbringende deres Hunde i en Snor. Hunden kan lugte Sælhullerne gennem Sneen og lægger sig ned, naar den kommer til et saadant. Saa slipper Ejermanden den for at låve Hullet til til Fangst.

Først maa han finde Stedet nøjagtigt, og det gør han ved at støde ned gennem Sneen med en lang Stok af Rensdyrtakker, som han har rettet ud ved at blødgøre dem i varmt Vand.

Naar Hullet er fundet, skraber han Sneen til Side og stikker en ganske tynd, 50 cm lang Pind (Fig. 22, Nr. 15 og 16) med en lille Tværplade af Ben, noget mindre end en Toøre, paa Enden ned igennem Hullet. For maalet med Pladen er, at den skal bæres oppe af de smaa Isstykker, som flyder paa Vandets Overflade nede i Hullet. I Stokkens anden Ende er der en Snor, og til denne er fastbundet en anden, mindre Pind (20 cm lang), som han stikker ned i Sneens Overflade ved Siden af Hullet; saa skraber han omhyggelig Sneen op omkring Pladestokken, saa at Hullet er helt dækket, for at Sælen ikke skal mærke Uraad. Sælen er nemlig meget sky, og af den Grund er Jægeren ogsaa nødt til at medbringe et Stykke Skind, som han kan staa paa under Forberedelserne, for at ingen Støj skal naa ned gennem Isen.

Naar Hullet er beredt, lægger han sin Harpun ved Siden af sig paa to smaa Bukke af Ben, som han har stukket ned i Sneen (Fig. 22, Nr. 10—12). Er det haardt Vejr, og det er det meget ofte, saa bygger han sig en lille Mur af en tre til fire Sneblokke, som kan give ham Læ for den værste Vind. Og saa kan han staa og vente taalmodigt Time efter Time.

Kommer saa endelig Sælen for at aande, saa ses

det paa, at den Stok, der er anbragt i Hullet, pludselig synker. Sælen puffer nemlig med sin Snude til de smaa Isstykker, som bærer den oppe, og saa synker den.

Som et Lyn griber Fangeren Harpunen og støder ned gennem Hullet. Han træffer sikkert, skønt Hullet i Overkant ikke er stort videre, end et Haandled er tykt; men kommer Sælen blot til Hullet, bliver den ogsaa fanget.

Harpunens Spids sidder løst paa Skaftet, og til Spidsen er der fastgjort en lang Line af flettede Rensdyrsener. Naar nu Skaftet trækkes tilbage, bliver Harpunspidsen siddende i Sælen. Denne søger naturligvis bort fra Hullet, men forhindres af Snoren, som Eskimoen holder i Haanden, i at gaa ret langt. Før eller senere maa den tilbage til samme Hul igen, og naar den kommer, støder Jægeren ned i Hullet med Harpunskaftet og faar saaledes Sælen dræbt.

Dernæst hugger han Hullet større med sin Kniv og haler Sælen op paa Isen. Hunden spændes for selve Dyret, der er rundt og glat, saa der behøves ingen Slæde til Transporten. Saa gaar det hjemad til Snebyen.

Hjemme overlades Dyret til Konen. Manden trækker af sine Overklæder og faar tørre Sko paa Benene og sidder saa og venter taalmodigt, til Maden kommer.

Naar en Sæl er taget, kommer der ikke nye Sæler til dens Aandehuller. De fryser til, og Jægerne maa søge ud i en anden Retning, naar de atter gaar ud paa Jagt.

I April Maaned forandres Formen for Jagten. Paa denne Tid kommer Sælen op paa Isen for at føde sin Unge. Saa tidlig paa Aaret ligger Sneen

6*22. Eskimoiske Redskaber (se Forklaringen paa næste Side).2. I den magnetiske Nordpols Land.

tyk over Isen, og Sælen laver sig en Hule under Sneen paa Isens Overflade, hvor saa Ungen fødes. Indtil den er blevet stor nok til at følge Moderen i Vandet, er den et let Bytte for Eskimoen. Hundene snuser dem op, og Jægerne graver dem ud.

Senere hen paa Aaret, naar Sneen er smeltet af Isen, kommer Sælen op for at sole sig. Saa jager Eskimoerne enkeltvis. Nu gælder det om krybende at snige sig ind paa Vildtet, uden at det aner Uraad, indtil man er nær nok til at sætte sin Harpun i det. Ogsaa til denne Jagt hører der en grænseløs Taal-modighed. Og saa kan Jægeren ofte have den Ærgrelse, efter at have krøbet langsomt frem i Timevis, at se Sælen forsvinde i Hullet, ligesom han skal til at bruge sin Harpun. Det hænder undertiden, at han kan faa Sælen beroliget, naar den begynder at vise Tegn paa Uro, ved at udstøde en knurrende Lyd, som Sælerne frembringer. Det er iøvrigt et Fif, som han f. Eks. ogsaa anvender paa Fuglejagten. Eskimoerne er nemlig Mestre i at efterligne alle Dyrs Stemmer, og det er morsomt at høre, naar de underviser deres Smaadrenge deri.

En lige saa vigtig Rolle som Sælen spiller Renen i Eskimoernes Husholdning. Ogsaa den jager de flere

Til Fig. 22. 1, Lyster til Fiskefangst. 2, Harpun. 3, Redskab til Undersøgelse af Sneen. 4—5, Pile. 6, Benstok, hvormed Sælens Aandehul eftersøges gennem .Sneen. 7—8, Bennaale, hvormed Harpunsaarene i Sælen sammenheftes, for at der ikke skal løbe for meget Blod ud. 9, Ske af Moskusoksens Horn til Rensning af Aandehullet. 10—12, Harpun paa Plads klar til Brug. 13—14. Harpunspidser med Line. 15—16, Bedskab til Opdagelse af Sælens Komme til Aandehullet. 17—18, Et andet Bedskab til samme Brug. 19, Harpunskaft. 20—21, Beskyttere til Aandehullet for at Sneen ikke skal fyge ned deri.86

i Forening, særlig om Efteraaret, naar den skal til at trække sydover.

Renen plejer, naar den bliver forfulgt, at ty til Vandet, hvis den kan se sit Snit dertil. Det kommer formodentlig af, at den derved undgaar den Fjende, den kender mest til, nemlig Ulven. Men Eskimoerne benytter sig deraf. De bærer nogle Kajakker op i en eller anden Indsø, hvor de af Erfaring ved, at en Del Rensdyr vil komme forbi. Naar en Flok viser sig, søger nogle at skræmme Rensdyrene ved Raaben og Skrigen, idet de løber efter dem. Er der ikke Eskimoer nok paa Stedet, bygger de i Forvejen en Række Smaavarder af tre til fire Sten oven paa hinanden oppe paa Bakkekamme, der ligger i en passende Retning. Saadanne Varder kan paa lidt Afstand skuffende se ud som Mennesker, og er Renen først blevet opskræmt, tør den ikke bryde gennem Rækken. Paa den Maade er det temmelig nemt at lede de skræmte Dyr i den Retning, man vil have dem, og er de først i Vandet, er det en smal Sag for Kajakroerne at ro dem op og dræbe dem med Harpuner. Det er ikke ualmindeligt, at der paa een Gang kan nedlægges en 20—30 Dyr, der saa deles efter visse Regler mellem Jagtdeltagerne.

Eskimoerne er ikke, som man i Almindelighed tror, uden Tanke paa Fremtiden. Hvad de fanger for meget, gemmer de hen til de daarlige Tider om Vinteren, og henter det saa ind fra de forskellige Steder.

Den tredje vigtigste Ernæringskilde er Fiskeriet. Der fanges en Del Smaatorsk i det salte Vand om Foraaret. Men det er dog navnlig Ferskvandsfiskeriet, der giver Udbytte. Elve og Søer vrimler med Laksørred. Fiskene gaar om Foraaret saa tæt i Elve og2. I den magnetiske Nordpols Land.

Bække, at de kan fanges paa den Maade, at man vader ud i Elven med en Slags Lyster eller Trefork (Fig. 22, Nr. 11) i Haanden og spidder dem paa denne Maade. Sommeren igennem tages en Del Fisk paa Snøre, men Fiskeriet tager dog først Fart, naar Søerne lægger til. Saa hugges der Hul i Isen, saa længe den ikke er for tyk til at komme

igennem, og i disse

23. Eskimoer udrustede til Fiskefangst.

Vaager fanges talrige Fisk. Foraarsfisken tørres paa Snore. Efteraarsfisken fryser straks, naar den kommer op af Vandet og kan saaledes holde sig i ubegrænset Tid.

Skønt Landet vrimler af Fugle, jages disse dog kun lejlighedsvis. Fuglejagt vil altid give et forholdsvis magert Udbytte, hvor hver enkelt skal skydes med Bue og Pil. Udbyttet af Mad svarer ikke til Anstrengelserne.

Af Bjørne dræbes der ikke mange af den simple Grund, at det kun er undtagelsesvis, de kommer ind paa Eskimoernes Jagtomraade. Isbjørnen lever væsentligst af Sæl og maa derfor opholde sig saadanne Steder, hvor der hele Vinteren igennem kan opstaa aabent Vand, altsaa hvor man har med drivende Pakis at gøre. Her kommer Sælen nemlig op paa Isen. Dette er imidlertid udelukket, hvor Isen ligger fast, og Bjørnen har ingen Midler til at trænge ned gennem et fast Isdække.

Paa det amerikanske Fastland jages en Del Moskusokser og Harer, og alt, hvad der tages af alle disse Dyresorter, gaar naturligvis til Køkkenet. Kun Ræve spises aldrig, hvilket formodentlig forklares af den siden hen beskrevne Begravelsesmaade, som er i Brug blandt Eskimoerne.

Alt, hvad der findes paa Dyrene, udnyttes, særligt for Sælens og Renens Vedkommende. Alt spiseligt spises, og Eskimoernes Begreber om, hvad der er spiseligt, er betydelig videre end vore. Uden at gaa ind paa Enkeltheder i den eskimoiske Madlavning, skal jeg kun omtale en enkelt Ret, dels fordi den betragtes som særlig delikat, dels fordi det er den eneste, der tildels er sammensat af vegetabilske Bestanddele. Naar Renen er nedlagt, aabnes den, og Maven udtages. Det grønne Maveindhold, der ligner hakket Spinat, og Blod sammenrøres i selve Mavesækken og lægges dernæst hen under en Sten, hvor det saa faar Lov til at ligge til hen paa Vinteren. Gæret, raadnet, frossent og atter optøet nydes det saa ved Fest-maaltider.

Rensdyrets Skind bruges til Klæder. Eskimoerne bærer yderst en saakaldt »Anorak«. Den er nærmest skaaren som en Livkjole, idet den er kort afskaaren

fortil, med et langt Skøde bagtil. Den er dog selvfølgelig lukket forpaa og trækkes paa som en Skjorte. Oventil i Halslinningen er fastsyet en Hætte, som kan trækkes over Hovedet, og som kun lader Mund, Næse og Øjne fri. Anorakens Kanter er forsynet med Frynser, der tjener til ved deres Vægt at hindre Skindkanten i at rulle sig op.

Det er ganske mærkeligt at se paa dette Skøde bagtil. Men har man været henvist til at spise sin Frokost i det fri, siddende paa en Isblok, saa har man dog lært at værdsætte denne Mode efter Fortjeneste.

Som Undertøj bærer de en Underanorak af samme Snit, men af lettere Skind. Denne bæres med Haarene ind mod Kroppen, medens paa Yderanoraken Haarene vender udad. Paa Benene har de Knæbukser efter samme Princip, udvendig svære, indenfor lettere.

Paa Fødderne har de ikke mindre end fem forskellige Lag af Rensdyr- og Sælskind, dels Sokker, dels Strømper. Yderst har de en Støvle, der om Vinteren er af Skindet paa Rensdyrets Ben, om Sommeren af Sælskind, der holder Vand ude. Over Støvlefoden har de en Sælskinds Sko.

Anoraken hænger frit ned over Bukserne, og Bukserne over den nedre Benbeklædning. Paa den Maade faar de ganske vist den kolde Luft ind paa selve Kroppen. Men det er den eneste Maade, de kan holde Skindet tørt paa. Snører man til overalt, vil det selv i den strengeste Kulde føre til, at man kommer i Sved, hvis man har noget anstrengende Arbejde for. Skindet vil da blive ødelagt af Fugtighed, idet det taber Haarene.

Skindet af Sælen benyttes som ovenfor sagt til vandtætte Støvler og Sko samt til Kajakovertræk.

Tilberedelsen af Skindene bestaar i Afskrabning af Haarene og Tørring. Dernæst gennemgaar de en Tygningsproces. Fra Ende til anden skal de gennemtygges, for at alt Fedtstof kan komme ud af dem, og for at de kan faa den rette Blødhed og Smidighed, og dette Arbejde foretages af Kvinderne. I den Tid Skindberedningen varer, ser man alle Kvinder, unge og gamle, vandre rundt med et Stykke Skind og tygge og tygge. Men de slider da ogsaa i Tidens Løb deres Tænder af helt ned til Gummerne.

Hvert Efteraar, naar den største Renjagt er endt, beredes Skindene, og alle faar nye Klæder til Vinteren. Da ser alt saa pynteligt ud. Men ud paa Sommeren, naar det lakker mod, at det ny Tøj skal komme, saa ser det gamle ikke godt ud længere. Haarene er faldet af paa mange Steder, og Skindet er fedtet og sodet. Sin egen Person holder Eskimoen ej heller videre pyntelig. Med Spædebørnene kan det gaa, Moderen slikker dem jævnligt rene over det hele som en Kat sine Killinger. Men er de først vokset fra hendes Rygpose, faar de ikke stort ahden Vask deres Liv igennem end den, Vind og Vejr besørger.

Kvinderne er meget dygtige til Syarbejder. De syer med Naale af Ben og Kobber. Synaale fandtes, men var en sjælden Vare, da vi kom. De holdt sig hele Tiden som et af de bedste Betalingsmidler.

Vi brugte næsten udelukkende Eskimoklæder. Det dejlige bløde Rensdyrkalveskind var som Silke at have paa Kroppen, og selv i den haardeste Kulde gav det straks en Fornemmelse af Varme at trække i en saadan Skjorte. Det nyttede os imidlertid ikke at bestille Tøjet, thi da blev vi i de fleste Tilfælde snydt. Tøjet blev syet med saa lange Sting, at det snart faldt fra hinanden. Da vi havde opdaget dette,

hjalp vi os ved at trække Tøjet af Mændene, naar vi traf en eller anden, som vi passede Tøj med, naturligvis mod god Erstatning. Paa den Maade flk vi velsyede Sager. Vi kunde trygt gøre det, thi de amerikanske Eskimoer har saa godt som ikke Utøj.

Om Sommeren er det Eskimoens bedste Tid, saa ligger han paa Landet. Sammen med nogle gode

24. Eskimoisk Mand og Kvinde udenfor deres Sommertelt.

Venner opslaar han sit Telt paa en eller anden Bakkekam i Nærheden af et Elveløb. Teltet er af Skind, der holdes oppe af Træstænger. Forneden belægges det med store Sten. Naar Teltet saa siden tages ned, bliver Stenene liggende i Kreds, og saadanne Teltringe, som man træffer mange Steder inden for Polarkredsen, er sikre Beviser paa, at Stedet har været beboet.

Om Sommeren er Klimaet godt og varmt. Søer

og Elve vrimler med Laksørred, saa at det er nemt at skaffe Føden. Oppe fra deres Telt kan de holde Udkig efter Rensdyr, som deres skarpe Øjne opdager paa lang Afstand, og som de saa drager ud efter.

25. Netchili-Eskimoer uden for deres Sommertelt.

Paa denne Tid af Aaret gaar Solen ikke ned, der er ingen Forskel paa Dag og Nat, og Eskimoen sover kun, naar det passer ham, og ikke til regelmæssig Tid. Det fik vi at føie, naar der var Eskimotelte opslaaet i Nærheden af Skibet; saa var der Spektakel hele Døgnet rundt. Eskimoen er nemlig

glad over Tilværelsen og giver denne sin Tilfredshed til Kende paa en ret støjende Maade.

Netop oven paa Sommerens Herlighed kommer der en Periode, der er slem nok, nemlig Tiden inden der er kommet Sne nok til at bygge af. I den Periode regner og sner det mellem hinanden, og et lille daarligt Skindtelt bliver et uhyggeligt Opholdssted. Der er derfor almindelig Glæde, naar man kan rykke ind i Snehusene igen. En skønne Dag finder Familiefaderen, at nu er en eller anden Snedrive god og fast nok til at bygge af. Saa ridser han en Rundkreds i Sneen paa ca. 10 Fod i Diameter, og indenfor denne Rundkreds skærer han Sneen ud i Blokke

lVa Fod brede, 2 Fod lange og ca. 4 Tommer tykke. Omtrent den ene Halvdel inden for Cirklen lader han urørt, men den anden Halvdel indeholder tilstrækkelig Sne til hele Huset.

Hytten bygges saa spiralformet op, saa at den ene Blok støtter sig til den nærmest foregaaende og bringes samtidig til at hælde lidt indover. Det hele ser ganske faretruende ud; men der er en mærkelig Sammenhængskraft i Materialet, saaledes at Hvælvingen kan fuldføres. Det sidste Hul øverst i Taget lukkes med en Blok, der løftes op indvendig fra, drejes og tilskæres i Form af Hullet og saa trækkes ned, hvorved den bliver en Slut- og Støtteblok for liele Konstruktionen. Tilskæringen af Blokkene foregaar med en lang flad Kniv, og det tager kun en halv Times Tid at bygge et Hus til en Familie. Men Bygmesteren har jo ogsaa langvarig Øvelse. Den ene Blok passer nøje til den anden; men for dog at dække mulige Smaahuller kaster Konen og Børnene Huset til med løs, findelt Sne, der kitter sig fast ind i Sprækkerne.94

Naar Bygningen er til Ende, skærer Bygmesteren sig ud, og gennem det derved opstaaede Hul langes Familiens Ejendele ind i Huset. Saa gaar Konen ind og Hullet lukkes. Hendes Opgave er at sætte Fyr paa Spækfadet for at faa Sneen til at synke lidt sammen ved Varmen og derved blive fuldkommen tæt. Spækfadet, der er af Sten, er halvmaaneformet og har en Kant langs den lige Rand. Paa denne lægger hun smaa Totter af Mos, der tjener som Væger for Spækket, som ligger indenfor i den halvmaaneformede Del. Disse Væger har hun saa at passe, saa at de ikke oser. Samtidig rydder hun op i Lejligheden og lægger Tingene paa deres rette Plads.

Udenfor er Manden og Børnene ikke ledige. De bygger »Husgang« af Sneblokke, der skal tjene til Bislag, for at man ikke skal have Døren i Huset lige ud til det barske Vejr. I denne Husgang sover ogsaa Hundene om Natten. Naar Konen synes, at Huset er tilstrækkelig glaseret indvendig, brydes Væggen igennem der, hvor Husgangen støder til den, og saa rykker Familien ind.

Som nævnt bliver Blokkene kun skaaret ud af den ene Halvdel i Rundkredsen. Naar Huset er færdigt, staar altsaa den anden Halvdel igen som en Slags Forhøjning. Her sidder man dels paa Hug, dels med Benene ud over Kanten. Her spredes Familiens Skind, og her sover man uden Tøj, men rullet ind i Skindene.

Men om Dagen, naar de sidder i Hytten, er de nødt til at beholde Undertøjet paa. Temperaturen maa jo ikke stige ret mange Grader over Nul, thi saa smelter Huset bort over Hovedet paa dem.

Der er helt nydeligt inde i et saadant nybygget Snehus. Husmoderen holder en ti til tolv Blus brændende paa sit Spækfad, og Lyset kastes tilbage fra2. I den magnetiske Nordpols Land.

de skinnende hvide Vægge. Det føles ogsaa helt lunt at komme derind, skønt Varmegraden kun er omkring Frysepunktet. Thi udenfor er det jo bitterlig koldt. Den laveste Temperatur, vi observerede, var saaledes -f- 62° C., og i Januar og Februar Maaned havde vi ikke over -f-40°.

26. Det indre af en Netchili-Snehytte.

Glansen gaar dog hurtig af Snehusene. Trods al Omhyggelighed fra Husmoderens Side kan det ikke undgaas, at Spækket af og til oser, og i Løbet af nogle Dage ser Rummet nærmest ud, som om det var hugget ud i en Kulgrube. Men selv om Glansen er borte, er Hyggen det dog ikke. Naar man efter en lang og kold Dagsrejse træt og forkommen faar96

Øje paa de store Muldvarpeskud af Sne, der betegner menneskelige Boliger, naar man ser Lysskæret, der trænger ud gennem den gennemskinnelige Snevæg, saa bliver man dog helt let og glad til Mode.

Medens Eskimoen om Sommeren saa godt soin altid bliver boende, hvor han har opslaaet sit Telt, saa er det anderledes om Vinteren. Naar en Stræk-

27. Eskimolejr ved Vintertid. Maaneskin.

ning er afsøgt og Sælen paa denne Strækning dræbt, er der ikke mere der at gøre. Da er det nemmere at flytte med hele Byen, end det er at gaa saa meget længere Strækninger for Jagtens Skyld. Saa flyttes hele Byen hen til et nyt Sted paa Isen, og den nye Omegn afsøges. Derfor kan man, naar man rejser paa Isen, træffe paa saadanne forladte Byer hist og her. Man hilser dem med Glæde, thi et Snehus er altid et lunere og rummeligere Opholdssted end et tyndt Telt.

Eskimoerne bruger Slæder til at transportere deres Gods paa og Hunde til at trække. Af disse har de dog kun meget faa, saa de maa tit selv lægge sig i Selen. Kun de mindste Børn faar Lov til at køre. Slæderne er rene Mesterværker. De har ikke

28. Slædemederne »smøres«.

store Træstykker, der kan bruges dertil, men maa flikke dem sammen af Stumper af Ben og Træ, der sammenbindes Stykke for Stykke med Snore af Rensdyrsener. For nu at faa en jævn Slædemede ud af alt dette Smaakram, har de fundet paa at ise Slæderne forneden. De laver en Vælling af Vand og Mos, som de jævner ud paa Underkanten af Slæde-mederne i et tykt Lag, der straks fryser haardt fast. Saa glatter de efter ved at spytte Vand ud i en

Gj øa- Ekspeditionen.

Bjørneskindsvante og lade den glide hen ad Slædemeden. Der danner sig da øjeblikkelig et tyndt Islag, som glider udmærket i al Slags Føre, og som hurtigt og nemt kan fornyes, saa længe Frosten varer.

Kajakker laver de af smaa Træstykker og Sælskind, omtrent lig de grønlandske.

29. Kajak under Bygning. Man ser det Træskelet, over hvilket Skindet skal udspændes. Bunden vender opad.

Eskimoerne har ikke mange Adspredelser. Men de holder meget af at komme sammen. De besøger hinandens Huse, og saa gaar Passiaren livligt.

Det er morsomt at se, naar der er Traktement i en Hytte. Bydes der f. Eks. et Stykke Rensdyrkød, saa deles det ikke ud mellem Gæsterne. Hver tager derimod sin Kniv i Haanden, og saa gaar Kødstykket rundt. Man udser sig Stedet, hvor man vil have en

Bid, saa løfter man Kødet med venstre Haand og sætter Tænderne i det, og skærer saa med et rask Snit en ordentlig Mundfuld af, hvorpaa Kødet langes videre til den næste.

Gennem denne Fremgangsmaade faar man Øje for, hvor viseligt det er indrettet af Naturen, at de fleste af dem er skabt med flade Næser og fremspringende Kindben, saa at man næsten ikke ser Næserne, naar man ser dem fra Siden. Thi hvis det ikke var saaledes indrettet, vilde det sikkert hyppigt ske, at der under Spisning paa den Maade gik en Næsetip med i Løbet.

Omkring Jul og Nytaar holder Eskimoerne en Art Festtid, hvor de ikke gaar paa Jagt. De har endnu Mad i deres Oplag fra Rensdyrjagtens Tid, og Sæljagten har de endnu ikke taget fat paa. Saa bygger de en Snehytte efter samme Princip som de øvrige, men saa rummelig, at der kan være et halvhundrede Mennesker samlede i den paa een Gang. Denne bruger de saa til forskellige Forlystelser. Blandt andet har de en Slags Reckøvelser. De spænder tværs gennem Hytten et tykt Reb, flettet af Sælskindsremme, og her foretager de forskellige gymnastiske Øvelser.

Til andre Tider holder de en Slags Dans. Kvinderne stiller sig op i en Rundkreds og synger med de alvorligste Miner en ensformig Sang, der kun bevæger sig paa nogle faa Toner. En af Mændene gaar ind i Kredsen med en Slags stor Tamburin, »Kri-laudi«, som han slaar paa. Saa løfter han snart det ene og snart det andet Ben, og

kaster samtidig Kroppen frem og tilbage; af og til udstøder han høje Skrig. Alle ser lige alvorlige ud under Forestillingen, og der er ikke Tale om, at nogen kommer i Ophidselse

eller saadant, saa det er vanskeligt at sige, hvori

Morskaben bestaar. Men Aften efter Aften kan de blive ved paa samme Maade.

Endvidere holder de Troldmandsforestillinger; »Angekokker« kalder de deres Troldmænd. Disse kan gøre de mærkeligste Ting, men har iøvrigt forskellig Anseelse efter deres Dygtighed. Der var en (Fig. 30),

30. Troldmanden Præderik og hans Kone i deres Snehytte. Til venstre i Billedet ses Spækfadet, hvorpaa der brænder en svag Ild.

hvis særlige Kunst var det, at han kunde jage en Harpun igennem sig. Det foregik ganske vist i Mørke, men man kunde høre paa hans Skrig, at det maatte være meget smertefuldt. Naar der atter blev tændt Lys, fremviste han saa sin Anorak, i hvilken der var Hul forpaa og bagpaa. Det kunde der jo kun komme, hvis Harpunen var gaaet igennem ham!

Om Eskimoerne selv troede paa den Slags Kun-2. I den magnetiske Nordpols Land.

ster, ved jeg ikke rigtig. Over for os lo de ad det, men de var dog meget alvorlige, naar det stod paa. Jeg tænker, at de har tænkt som saa, at da man jo dog aldrig kunde vide, om ikke disse Angekokker stod i Forbindelse med Aander paa en eller anden Maade, saa var det bedst at holde sig gode Venner med dem.

Om Eskimoernes Religion var det paa Grund af Sprogvanskeligheden svært for os at danne os noget Begreb, idet der i hvert Fald ikke mærkedes ydre Tegn til en egentlig Gudstjeneste. Sikkert er det dog, at deres Gudelære ikke er særlig indviklet. Det, vi sporede til Religionen, var mest Overtro, der gav sig Udslag i en Del hemmelighedsfulde Forskrifter særlig vedrørende Jagten, saaledes om Tiderne naar Dyrene maatte jages og lignende. Om Livet efter Døden tror de, at de gode gaar til Maanen, de af anden Klasse til Stjernerne, og de onde ned i Jorden.

Har de altsaa ingen særlig udpræget Gudstro, saa skal det dog siges, at i Kærlighed til Næsten staar de højt. Forholdene inden for de enkelte Eskimosamfund er saa gode, at man kunde ønske, at de kristelige Samfund var saa kristelige i deres Færd. Eskimoerne er gode Børn, gode Forældre og gode Borgere, varmhjertede, gæstfri og hjælpsomme, langsomme til Vrede, hurtige til at blive gode igen, og sjældent høres om Overgreb af nogen Art.

Eskimoen lever et lykkeligt og tilfreds Liv sin Barndom og Manddom igennem. Kun naar Aarene begynder at tynge og Gigten kommer, og han ikke ret vel kan følge med Slæderne længere, og de lange Vandringer piner, og han føler sig til Byrde for sine Børn, eller naar en eller anden pinefuld Sygdom tager Kræfterne, saa kan det hænde, at han kommer til at længes saa meget efter Døden, at han tager sit102

eget Liv. Saaledes var der lo Selvmord i de to Aar,

vi var i Gjøa Havn.

Ogsaa ved ulykkelige Hændelser falder der mange fra. Eller ved Død af Sult. Det er nemlig almindeligt, at nogle faa slaar sig sammen og lever Sommeren igennem for sig selv. Slaar saa Jagten og Fiskeriet fejl for dem, saa har de ingen at søge Hjælp hos, og saa maa de gaa til Grunde. Under saadanne Omstændigheder kan de efterlevende blive tvunget til at spise de døde. Men saadant sætter Stempel paa den, der har gjort det. Ikke saadan, at nogen gør dem noget ondt derfor, dertil forstaar Eskimoerne alt for godt Begrebet Sult. Men der hviskes om det Mand og Mand imellem.

Eskimoerne begraver ikke deres døde i Jorden. De har simpelthen ingen Redskaber til Raadighed til at grave en Grav i den frosne Jordbund, der selv om Sommeren kun tør op et Par Fod ned. De ruller de døde ind i Skind og lægger dem ud paa Marken. Rundt Eskimoens ensomme Grav synger den triste Vintervind. Den fejge Ræv sniger sig rundt om, indtil den har snuset sig Mod til til at gaa løs paa Byttet, og oven over kredser den sorte Ravn, ventende sin Del deraf. Men den Gud, der er Gud for den modige og for den retsindige og for den, der altid har stræbt at gøre sin Pligt, han har ogsaa nok en Plads for den døde Eskimo. —

31. Netchili-Grav.

Det siger sig selv, at Eskimobesøgene bidrog væsentlig til at korte Tiden for Ekspeditionens Medlemmer; den kunde maaske ellers være faldet temmelig lang for dem af os, der ikke havde videnskabelige Arbejder at udføre.

Man har tit spurgt mig, hvorledes man kan faa Tiden til at gaa Vinteren igennem. Mit Indtryk er det, at vi alle havde Hænderne fulde hele Dagen igennem. Der toges magnetiske Observationer daglig, og astronomiske saa tit Vejret tillod. Ligeledes gjordes der flere Gange daglig meteorologiske Iagttagelser, til Kontrol paa de selvregistrerende Instrumenters Nedtegnelser. Mange af disse Observationer skulde udregnes paa Stedet efter lange og indviklede Formler, og over det hele Materiale maatte der omhyggelig føres Bog. Med disse Sager holdtes Chefen og hans Assistent Gustav Wiik samt vor Maskinmester Per Ristvedt og jeg selv beskæftigede. Hele Skibsarbejdet var overladt de to Harpunerer Anton Lund og Helmer Hansen, de havde ogsaa alle forefaldende Arbejder og Reparationer paa Skib og Huse, Transport af Is fra en lille Sø til Skibets Vandforsyning, samt endelig det anstrengende Arbejde at holde en Vaage aaben i Isen for at kunne faa Vand i Tilfælde af Brand. Alene dette sidste gav adskillige Timers Arbejde hver Morgen.

Kokken Lindstrøm havde rigeligt at gøre med Dagens tre Maaltider, og med Bagning to Gange om Ugen; thi saa tit flk vi dejligt frisk Brød.

Naar Foraaret nærmer sig, bliver der travlt ombord med Forberedelserne til Slæderejserne. Man kan som Regel ikke nøjes med de Iagttagelser, der kan gøres paa selve Stationen, men ønsker at udvide sit Kendskab til Landet ved at berejse det i saa stor Udstrækning som muligt.

Det har ofte været fremført, at en Slæderejses Udfald væsentlig er afhængigt af Udrustningen. Derom er der ej heller nogen Tvivl. Det gælder nemlig om, at ens legemlige Velvære er saa stort, som det overhovedet er muligt at faa det paa en Tur, hvor man som Sneglen er henvist til at føre sit Hus med sig paa Ryggen. — Uheldig Kost giver daarlig Mave, for lidt Kost giver tom Mave; uheldig valgte Klæder giver Kulde, daarlige Soveposer giver Søvnløshed; daarlige Slæder giver haardt Arbejde, og daarlige Hunde sætteten i en Sindsstemning, saa at man er lige ved at flyve i Flint. Blot en enkelt af disse Ulemper forringer ens Arbejdskraft, formindsker ligefrem ens Evne til at iagttage; støder derfor for mange af dem sammen, saa kan man maaske nok tvinge sig frem ved sin Energi, vel ogsaa nok tvinge sig til at tage Observationer med Instrumenterne. Men alt det, man skulde bringe med af Indtryk til Beskrivelse af Landets Udseende, det bliver det smaat med, fordi ens Hjerne har været trættet og uimodtagelig.

Men for at faa alle disse Ting gode, Slæderne, Klæderne, Teltene o. s. v., er det imidlertid ikke nok at bygge paa, hvad andre beretter. Der maa personlig Erfaring til. De første Ture, man gaar ud paa, bør man ikke planlægge alt for lange, thi da er man udsat for at komme hjem med uforrettet Sag. Alene Beklædningsspørgsmaalet er af Betydning. Selv om man gaar nok saa lang en Tur bort fra Skibet, kan man tage paa, hvad der passer en og falder en mageligst, Skind eller Uld, snævert eller vidt. Thi naar man kommer hjem om Aftenen til Skibet, kan man skifte og faa alt tørret ved en Ovn. Men ganske anden Overvejelse skal der til, naar den Varme, man har til Raadighed til Tørringen, bare er den, som

ens eget Legeme formaar at frembringe. Det duer ej heller meget at tro om sig selv, at man er født Polarfarer og er særlig skikket. Storm og Kulde er haarde Modstandere, de bøjer sig kun for en, naar man er grundig udrustet, og hurtig lærer man, at eet er det at sidde med Lys og Varme og Landkortet paa Bordet og lægge sine Planer om saa og saa mange Mil om Dagen, et andet naar man er der ude, og Dag paa Dag gaar med et voksende Underskud af de planlagte Mil, trods alle Anstrengelser.

Efterhaanden erhvervede vi os en vis Færdighed i Udrustningen af Slæderejser, saaledes at vi selv paa lange Ture ikke behøvede at berøve os selv alt formeget af Livets Goder, men kunde indrette Vægtfordelingen saaledes, at vi havde Skind nok med til at holde os varme om Natten, Mad og Brændsel nok til to gode Maaltider.

Den første større Slæderejse foretog Kaptajn Amundsen i Foraaret 1904. Formaalet var at foretage magnetiske Maalinger langs Kysten af Boothia Felix. Vi brugte paa vore Slædeture at rejse to Mand sammen, hver med sin med seks Hunde forspændte Slæde. Kaptajnen var udrustet for tre Maaneder, men maatte vende hjem efter to Maaneders Forløb, da nogle Eskimoer havde stjaalet en Slæde med Proviant, som han havde lagt i Depot. Dette var heldigvis det eneste fjendtlige Udslag af Betydning, som vi mødte blandt Eskimoerne. Det var begaaet af en mindre Stamme, som boede Norden for vore Netchili-Eskimoers Omraade. Senere hen fortrød de deres Handling, og vi flk Slæden tilbageleveret en skønne Dag. De var vel bange for, at vor Hævn ellers skulde blive frygtelig. Derpaa havde vi naturligvis ikke tænkt. Men Historien var i sig selv al-106

vorlig nok og tvang Kaptajnen og hans Ledsager Ristvedt til at afbryde deres Arbejde og søge mod Skibet i Ilmarsjer. De naaede da lykkeligvis hjem uden større Lidelse; men Brændslet var sluppet op et Par Dage før, og Provianten spist til sidste Krumme!

Medens Kaptajnen var borte paa denne Tur, benyttedes Tiden til en omhyggelig Kortlægning — Triangulation — af Stationens Omegn, Neumayers Halvø kaldte vi Landet. Efter Hjemkomsten skulde Kaptajnen nemlig i Sommerens Løb lægge en Kreds af magnetiske Observationsstationer rundt Hovedstationen for at skaffe Sikkerhed for, at Hovedstationsarbejdet ikke blev paavirket af stedlige Tiltrækninger. Disse Bistationer skulde gennem Kortlægningsarbejdet knyttes saa nøjagtig som muligt til Hovedstationen.

I Eftersommeren (August 1904) foretog Harpuneren Helmer Hansen og jeg en Baadrejse til Kap Crozier, Kong Williams Lands Vestpynt. Hovedformaalet var at foretage en Opmaaling af den snævre Passage mellem Amerikas Fastland og Kong Williams Land for at faa afgjort, om vi var kommet ind i en lukket Gyde og maatte vende om, eller om vi kunde komme videre den Vej med »Gjøa«.

Endvidere skulde vi føre et Depot ud for en senere Slædetur, idet det var nemmere at bringe en Baadlast end en Slædelast frem.

Paa denne Baadrejse fandt vi to Hovedskaller og nogle Knogler af hvide Folk. Den amerikanske Polarforsker C. F. Hall, der iøvrigt ogsaa selv fandt sin Grav Norden for Polarkredsen, havde før os besøgt Sydkysten af Kong Williams Land. Paa et Sted havde han fundet disse samme Hjerneskaller og rigtigt sluttet, at det maatte være to af Franklins Folk, der var faldet paa dette Sted. Han havde lagt Sten over dem2. I den magnetiske Nordpols Land.

og ridset i en af Stenene: »Eternal Honor to the Disco verers of the N.W. Passage« (Evig Ære være N.V. Passagens Opdagere). Stedet findes nogenlunde angivet i hans Beretning, men det var dog nærmest tilfældigt, vi fandt det, netop i Nærheden af hvor vi havde slaaet Telt en Aften. Hans Stendysse var

32. Stendyssen over Franklin-Folkene ved Kap C. F. Hall

borte; jeg antager, at nysgerrige Eskimoer har revet den ned. Men Stenen med Inskriptionen fandt vi. Saa samlede vi de hvide Knogler i en ny Stendysse. Og nu kender Eskimoerne Stendyssens Indhold, saa nu faar d,e vel endelig Lov til at hvile i Fred i deres ensomme Grav. »Evig Ære« staar der i Stenen. Maatte den mægtige

Gud tage vor Ros for god! —

I September kom vi tilbage. Nogen egentlig Opmaaling af Strædesnævringen havde vi ikke kunnet

foretage, dertil havde der været for megen Is i Farvandet. Men saa store Isstykker, som vi havde set passere for Strømmen, kunde ikke komme igennem, uden at der ogsaa maatte være Vand nok for et Skib med »Gjøas« Dybgaaende.

Depotet havde vi faaet lagt ud en 100 eng. Mil fra Skibet.

Sommeren 1904 var kold og kort. I Modsætning til Sommeren da vi kom ind til Gjøa Havn, laa der dette Aar megen Is og drev omkring den hele Tid. Nyisen lagde sig 14 Dage tidligere, og Følgen var, at vi, som havde ventet det samme Rentræk langs Kysten som i 1903, blev narrede. Da Renen blev drevet sydover af Vinteren, der satte ind, fandt den meget hurtig en Bro over Strædet, der kunde bære, og gik saaledes vor Dør forbi. Heldigvis havde Eskimoerne dette Aar forstaaet, hvad det trak op til, og havde saaledes vist.sig klogere end vi. De havde lejret sig paa et Sted, hvor de fra gammel Tid vidste, at der frøs Isen først til, og der havde de saa nedlagt saa rigeligt, at vi kunde købe Vinterforraad hos dem.

Vinteren 1904—1905 gik som den foregaaende. Alle var vi optaget af vore forskellige Arbejder.

Foraarets store Slædetur var dette Aar nærmest en Kortlægningsrejse. Det gjaldt særlig den eneste uberejste Kyststrækning paa den store 0 Wollaston Land eller Victoria Land, der ligger tæt Nord for Amerikas Fastland, Vest for Kong Williams Land og adskilt fra dette ved Victoria Strædet (se Kortet S. 63).

Opgaven blev mig betroet, og med Per Ristvedt som Ledsager drog jeg afsted d. 2. April 1905.

Med de fra vore tidligere Slæderejser hentede Erfaringer var det ikke saa svært at ruste ud. Vi rejste fra Skibet med Proviant for c. 50 Dage. Turen

skulde jo nok vare længere, men vi stolede paa at finde det Depot, som var lagt ud paa Baadturen. Men ak, der blev vi skuffede, Bjørnen havde været der og forsynet sig i Forvejen. Alt det, der var igen, var en stor Rulle Jernblik; den havde Bjørnen lavet af Proviantkasserne — jeg ved ikke, hvorledes man bedst kan sikre sig mod Bjørne. Provianten her — 250 kg Pemmikan og Hundefoder — var nedlagt i tilloddede Blikkasser, saa at man ikke skulde tro, at de kunde vejres ret langt bort. Paa Stedet, hvor vi lagde det, var Kalkstenen forvitret i store flade Sten. Af saadanne Sten, saa svære som to Mand kunde bakse med, havde vi lavet et lille Kammer til disse Kasser, og derpaa anvendt en hel Dag til at dynge Sten paa Sten over det hele, saa at det nærmest lignede en vældig Stendynge. Alt havde været forgæves. Med nogle faa Slag af sine vældige Labber har Bjørnen ryddet det hele til Side og har saa med Tænder og Kløer revet Blikket op.

En lille Erstatning flk vi i 4 Rensdyr, som vi var saa heldige at skyde samme Dag. Det lyder af meget. Men en Gennemsnitsren vejer kun 70 kg, og disse var tilmed saa usselt magre, at jeg næsten maa tro, at det var Efternølere, der havde trukket rundt den hele Vinter.

For os selv var det en behagelig Tilvækst til Køkkenet. Naturligvis ogsaa for vore Hunde. Men vi maatte fodre en halv Ren op ad Gangen, og selv med det fik de ikke nær Mad nok. Deres koncentrerede Føde forslog langt bedre til at holde Kræfterne vedlige.

Fra det plyndrede Depot ved Kap Crozier satte vi Kursen Vest over Victoria Strædet mod et Land, der paa Kortet var tegnet som en lille 0 med Navnet »Land set af Rae«. Dette Land viste sig at være

en stor Samling paa over hundrede større og mindre Øer. Her var vi saa heldige at skyde 2 Rensdyr, og satte saa ud over det 20 eng. Mil brede Stræde, der adskilte os fra Victoria Land, hvor den egentlige Opmaaling skulde

begynde.

Tyve Mil, det lyder som ingen Ting; men vi brugte ikke mindre end 10 Dage om at komme over.

33. Paa Slædeekspedition.

Rejsen var hidtil gaaet paa jævn Is i Simpson Strædet langs Sydkysten af Kong Williams Land. Men her skulde vi køre tværs over et Stræde, og her flk vi med Skrueis at gøre.

Skrueis dannes, hvor et Isdække brister for Stormens Tryk, og hvor saa det ene Isstykke presses op over det andet af Strøm og Vind. Ude i Polarhavet kan Isen skrues op til anselige Højder, 30—40 Fod. Den Skrueis, vi mødte i Victoria Strædet, var kun2. I den magnetiske Nordpols Land.

111

mandshøj eller det dobbelte, dannet af metertykke Isblokke. De laa tæt opad hinanden med hele deres smukke Følge af Fygefaner, Snedriver, Revner i Isen og smaa, opstaaende Iskanter. Møjsommelig faar man Slæden op over en Snedrive, det skal til at gaa nedover igen. Det letner for Hundene, og de trækker til. Afstanden til næste Drive er for stor, ned gaar Slædestævnen i susende Fart og borer sig dybt ned i Sneen, ind under en fremadstaaende Iskant. Ja, saa maa man naturligvis have den op igen. Der skal stærkt Materiale til at holde saadant ud, baade i Mennesker, Dyr og Slæder.

Det tog os som sagt 10 Dage og saa meget af vor Proviant at komme over, at hvis vi ikke traf Vildt paa Taylor 0 første Dag, maatte vi vende om. Taylor 0 er en lille 0 tæt op til Kysten af Victoria Land, og det Sted, mod hvilket vi styrede.

Men Lykken stod os bi, vi traf Eskimoer paa et Sted, hvor vi aldeles ikke havde ventet at træffe dem.

Vi gik ved Siden af vore Slæder ind mod Land. Bag os laa den forfærdelige Skrueis, foran en halv Mils Vej flad Is ind til Kysten, hvor det skulde afgøres, om vi Dagen efter skulde vende tilbage til Skrueisen for at kunne naa hjem igen. Da fik Ris-tvedt Øje paa nogle sorte Punkter. Vi fik Kikkerten frem og saa straks, hvad det var: Mennesker. Det var jo sandsynligvis Eskimoer. Men det kunde jo endelig være, at det var en anden Ekspedition, og uvilkaarlig greb vi begge en Haandfuld Sne for at gnide lidt af det værste Snavs af Ansigt og Hænder, hvis der skulde være hvide Folk mellem dem, vi mødte.

Saa svingede vi Slæderne tværs, Ristvedt flk begge vore Geværer med ladte Magasiner. Han lagde sig bag Slæden med Bøssepiben støttet paa Læsset og112

Gj øa- Ekspeditionen.

Patronkassen aaben ved sin Side. Det andet Selskab havde ogsaa gjort Holdt, og jeg gik frem imod dem, med min Tilbagetogslinie dækket af Ristvedts sikre Bøsse. En Mand udskilte sig fra Gruppen og kom imod mig med opløftede Hænder. Saa løftede jeg ogsaa mine. Tegnet maatte betyde: »Se, jeg kommer uden Vaaben«. Og han havde ingen. Jeg ganske vist heller ikke, men jeg var dog ikke fuldt ærlig. Thi bag mig laa Ristvedt, der ofte nok har vist, at inden for 500 Meter skyder han kun Træffere.

Vi mødtes midt mellem Partierne, og efter et meget kortvarigt Eftersyn faldt vi hinanden om Halsen og gned Kinderne sammen paa det hjerteligste. Saa kom de andre til, da de saa vort Mødes Hjertelighed. Vi førtes til deres Snehuseby, og flk ogsaa der en hjertelig Modtagelse. Forstaa hinanden kunde vi ikke, men man kommer langt med Tegn og Fagter, naar det kniber.

De havde været heldige med Sælfangsten, saa at vi kunde afkøbe dem Kød og Spæk. Vi havde ikke medbragt Handelsvarer, da vi ikke havde ventet at træffe Eskimoer paa de Strækninger, vi skulde berejse. Men vi kom langt med de Naale, Smaaknive og Sakse, vi kunde undvære; thi deres Redskaber og hele Udstyr var endnu mere primitive end Netchili-Eskimoernes, der dog havde tiltusket sig nogle Staalvarer fra Hudson Bugten.

Netop fordi denne Stamme er saa uberørt, som den er, vilde den have været endnu interessantere at studere end Netchili-Eskimoerne. Men vi havde andre Opgaver og maatte fortsætte ad den Kyst, vi endelig havde naaet. Det

lykkedes os at kortlægge 100 eng. Mil af denne nye Kyststrækning, som senere har faaet Navnet »Kong Haakon VII's Kyst«. Saa2. I den magnetiske Nordpols Land.

kunde vi ikke naa mere. Paa 72° n. Br., som vi naaede 27. Maj, maatte vi bestemme os til at vende om, for ikke at blive afskaaret fra Skibet

Paa Hjemturen traf vi ikke Eskimoerne igen, som vi havde ventet. De var gaaet sydover, idet de formodentlig skulde over Dease Strædet til Fastlandet, inden Isen brød op og afskar Overgang. Den 25. Juni naaede vi Gjøa Havn efter et Fjerdingaars Fravær. De havde ombord ventet os med Ængstelse i de sidste 14 Dage, da vi, med Depotet iberegnet, kun havde Udrustning for 70 Dage. Glæden var gensidig; thi skønt Turen havde været udmærket i mange Retninger, saa kan det ikke nægtes, at den sidste Maaned, hvor vi levede af Jagt, og hvor vi maatte spise Køddet halvraat for at spare paa Brændslen, havde bevirket, at vi var begyndt at længes lidt tilbage til Lindstrøms Kødgryder.

Saa satte Sommeren ind for Alvor, og Foraars-fuglejagten gik sin Gang. Vandet begyndte at risle, Sneen veg Pladsen for Blomsterne, og vi, der nu skulde fremover, maatte begynde paa at laste Skibet. Hovedarbejdet var endt, Hjemturen stod for Døren.

3. Gennem Nordvestpassagen.

D. 13. August 1905 lettede vi og stod ud af Gjøa Havn. Havnen selv havde været isfri allerede fra d. 28. Juli, og siden da havde vi flere Gange daglig været oppe paa Højderne for at se, hvordan Isforholdene artede sig i Simpson Strædet. Snart saa det bedre, snart daarligere ud, og Farvandet mellem Todd Øen og Richardsons Pynt (Amerika-Siden) var stadig pakket til med Is. Men endelig d. 13. mente vi at

o

Gj øa- Ekspeditionen.

turde vove Forsøget. Det var ikke raadeligt at opsætte det længere, selv om Forholdene ikke saa særlig lovende ud*).

Og vi drog ud. Jeg tror, vi var glade allesammen. Først senere hen opdager man, at et Sted, hvor man har levet i to Aar, hvor man kender hver Sten i Nærheden og hver fjern Bakketop, og hvor ens Tanke ofte har faaet Lov til at færdes, som man har haft Lyst til at lade den vandre, uden at være bundet af, at dette eller hint skulde være færdigt til bestemt Tid, at et saadant Sted lægger man alligevel et Stykke af sit Hjerte; og er man først hjemme, saa viser det sig, at trods den umiddelbare Glæde over at drage derfra er der dog Steder og Timer deroppe fra, som man kan længes efter.

D. 14. August naaede vi den snævreste Gennemfart i Simpson Strædet. Her stoppede vi paa et forud aftalt Sted for at tage Afsked med Eskimoerne. De havde maattet drage afsted fra Gjøa Havn, før Isen brød op, for at kunne naa dette Sted, hvor de nu boede. Vi fik en hel Del Rensdyrkød ombord, Eskimoerne havde været heldige med Jagten.

Og yderligere blev Besætningen forøget med en 8de Mand.

Medens de fleste Eskimoer ligesom de fleste andre Mennesker slaar sig til Ro der, hvor de er født, og nøjes med kun i Tanken at foretage større Rejser uden for de af Omstændigheder og Fødsel afstukne Grænser, saa findes der ogsaa blandt dem, som blandt civiliserede Folk, enkelte, der ikke kan finde Fred, men som maa ud og se lidt af den store mærkelige Jord med deres egne Øjne, maa ud at møde de Even-

*) Til Resten af Rejsen se Kortene S. 63 og 127.3. Gennem Nordvestpassagen.

tyr og de Farer, som Beretningerne om andre Lande og andre Folkeslag altid er saa rige paa.

Og en saadan Mand var Mannireitscha.

Han havde en Gang talt til Kaptajn Amundsen derom og havde faaet Løfte om at komme med. Det stemte godt overens med Kaptajnens Ønske. Hjemme kunde nemlig en saadan Mand forklare de Sprogkyndige mange af de Mærkeligheder, som vi ikke kunde trænge til Bunds i, da ingen af os kunde tale Sproget tilstrækkelig godt. Efter et Aars Forløb eller saa, kunde han vende tilbage over Hud-son Bugt til sine Stammefrænder.

Men »Manni«, som vi kaldte ham, skulde aldrig naa uden for Polarzonen. I August Maaned 1906 omkom han for os paa Herschel Øen. Han var gaaet ud i en Sejldugspram for at skyde Ænder, da vi laa inde paa Herschel Øens Havn for at vente paa, at Isen skulde give sig. En Sømil fra Skibet skete det. Vi saa ham staa op i Baaden, og pludselig falde udenbords. Vor anden Baad

laa paa Siden af os, og aldrig er vel nogen Baad blevet roet som den. Men da Ulykkesstedet var naaet, var der intet at se til Manni, han var forsvundet med sit Gevær, kun Prammen viste Stedet, hvor det var sket.

Det var den frejdigste Unggut, man kunde tænke sig, 16—17 Aar gammel. Altid i godt Humør, altid kæk, altid hjælpsom. Vi havde lært at holde af ham, og vi kom til at savne ham. Og det tør jeg sige, efter hvad jeg kendte til hans Karakter, at han fortjente at komme til en af de bedste Jagtpladser i sine Fædres Paradis, Maanen. —

Vi lettede fra vort sidste Mødested med Eskimoerne under megen Raaben og Vinken. Kort efter passerede vi Stedet, hvor Strædet kun er 3A Sømil bredt; her var vort lægeste Lodskud 3 Favne. Saa fortsatte vi Rejsen i mere aabent Vand.

Længere Vest paa havde vi en meget vanskelig Passage mellem Øer af den store Gruppe, der var blevet kortlagt paa Slædeturen om Foraaret. Isen blokerede de bredere Passager, saa at vi maatte sno os frem i smalle Aabninger mellem Holme og Skær. Vi maatte have Baad foran for Oplodningens Skyld og maatte passere over Strækninger med kun 10 Fod Vand, hvor Bunden med store Sten skinnede uhyggelig tydelig frem gennem det stille klare Vand.

Vi slåp uden Uheld klar af Øerne. Thi vore Erfaringer fra den første Sommers Sejlads, da vi stod Stræderne ind, havde lært os at gaa frem med største Forsigtighed. Kun een Mand havde Frivagt ad Gangen, saa der blev ikke megen Søvn til hver.

Vi var stadig plaget af Isen, indtil vi naaede Dease Strædet, Farvandet mellem Amerika og Victoria Land. D. 17. August ankrede vi i Cambridge Bugt, hvor Englænderen Kaptajn Collinson overvintrede3. Gennem Nordvestpassagen.

med sit Skib »Enterprise« under Franklinefterforskningerne 1852—1853.

Collinson var kommet ind fra Bering Strædet og vendte samme Vej tilbage. Nu var vi altsaa ude af de ubesejlede Farvande og kunde følge Collinsons Rute, der stod mærket i vort Kort gennem enkelte Lodskud. Vi vidste nu, at vi i hvert Fald havde dybt nok Vand for Resten af Turen.

Vi blev i Cambridge Bugt om Natten for at faa hvilet ud og for at reparere Gaffelen, der var knækket under en Byge.

De to paafølgende Dage bragte dejligt Vejr. Der var ikke en Stump Is i Farvandet, og Landet havde allerede længe været snefrit. Fjældet er her en grønlig Kalksten, der gør, at Landskabet paa lidt Afstand ser ud, som om det var dækket af den rigeste Plantevækst. I det sommervarme Vejr kunde man gribe sig selv i at staa og kigge

efter Huse og hvide Villaer derinde, i den Grad saa det fredeligt og hjemligt ud.

Men ret længe ad Gangen har man det ikke fredeligt, naar man færdes i ukendte Farvande. D. 20. August maatte vi ankre under Douglas Øen, idet vi havde tilbragt Va Dag med at finde en Passage vestover. Hvad enten vi forsøgte mod Nord eller Syd i Strædet, grundede det op. Saa blæste det op, og vi blev nødt til at søge Læ for ikke at drive ned over Grundene.

Næste Dag var det igen stille, og vi fandt da en Passage helt nede under Fastlandet, mellem dette og et lille Skær. Hele den øvrige Bredde af Strædet synes at være opfyldt af Grunde.

Vi fortsatte gennem Dolphin og Union Strædet og ud i det Farvand, som af det engelske geografiske Selskab — det ledende paa Geografiens Omraade — nu er døbt »Amundsens Golf«.118

Fra nu af kunde vi saa smaat begynde at vente andre Skibe, nemlig Hvalfangere, og endelig d. 26. August oprandt den store Dag, da Raabet lød »Skib i Sigte«. Jeg tror ikke der fandtes een ombord, som ikke fik en Smule Feber ved den Lejlighed.

Det var Hvalfangerskonnerten »Charles Hansson«, Kapt. Mac Kennah. Vi fik hurtig Baad i Vandet og roede over. Kapt. Mac Kennah modtog os med den største Elskværdighed. Han havde selv været ude i nogle Maaneder, saa at baade hans Nyheder og hans Grøntsager efter almindelige Begreber havde tabt deres første Friskhed. Men for os, der nu havde været uden Forbindelse med Civilisationen i to Aar og fire Maaneder, var de gode nok.

Vi kunde ikke tøve længe hos den elskværdige Kaptajn, Tiden var kostbar for os. Han gik til sin Hvalfangst, og vi fortsatte mod Vest.

Først d. 30. passerede vi Kap Bathurst, idet vi atter i Franklin Bugt havde mødt vor gamle Modstander Isen og havde maattet sinke os ved Basketag med den. Ved Kap Bathurst saa vi fire Hvalfangere, saa Farvandet begyndte ligefrem at blive levende. D. 31. blev vi af Isen tvunget til at ændre vor Kurs fra Vest til mere og mere mod Syd, og blev saaledes tvunget ned over Flakvandet i den store Mackenzie Flods Delta.

D. 1. September passerede vi atter to Hvalfangere. D. 2. September havde Isen tvunget os helt ind under Land. Vi maatte fortøje ved en Isskodse, der var ikke Plads for os til at krydse frem mod Vinden.

Næste Dag fortsatte vi, men kom kun en halv Snes Mil videre. Ved King Pynt laa Isen klos i Land, end ikke en Robaad kunde komme frem. Vi maatte atter fortøje.3. Gennem Nordvestpassagen.

Og dermed endte vor Sejlads, efter at vi kun havde haft sejlbart Farvand i 14 Dage. Det havde været vor Kaptajns Hensigt at gaa ud af Isen, om lian havde kunnet. Vort magnetiske Arbejde havde givet saa gode Resultater, at det var af Betydning at faa vore Instrumenter undersøgte, hellere end at udsætte dem for Paavirkning af endnu en arktisk Vinter. De første Dage, vi laa ved King Pynt, gik der stadig længselsfulde Patruljer op paa Toppen af Pynten for at se ud efter aabent Vand. Men der blev mindre og mindre deraf, Nyis dannedes mellem Skodserne og efter en Uges Forløb var vi klar over, at her maatte vi blive. Saa rystede vi Sorgen af og log fat paa at møde Vinteren lige saa vel udrustede som tidligere.

Vi laa ganske vist paa aaben Kyst. Men der var temmelig grundt langt uden for os, saa at vi ikke risikerede at faa den svære Polaris ned over os. Den vilde grundstøde udenfor.

Inde paa Land laa en strandet Hvalfangerskonnert »Bonanza«. Den havde rendt Hul i Bougen om Sommeren ved at støde paa et Stykke Is, og for ikke at synke havde Skipperen maattet løbe den paa Land. Han og Folkene var gaaet i Baade til Herschel Øen, lidt længere vestpaa, hvor de ventede at træffe andre Hvalfangere. Men 2den Styrmand, en Nordmand ved Navn Christian Sten, blev tilbage paa Stedet for at redde, hvad reddes kunde fra Skibbruddet. Han havde bygget sig en rummelig Hytte i Land.

Ogsaa vi bestemte os til at bygge i Land. Der var Materialer n<?k. Hele Kysten er oversaaet med Drivtømmer

som Mackenzie Floden i Tidens Løb har ført ud fra de st<?re Skove i Nordamerika og aflejret paa Kysten Af Drivtømmer, Sejldug og Græstørv120

byggede vi en udmærket Hytte med to Rum. Det inderste var Soveværelse, beregnet til 4 Mand, det yderste var Køkken og Spiseværelse. Kun Kaptajnen, Eskimoen Manni og jeg boede ombord, men gik ind og spiste i Huset. Ogsaa et magnetisk og et astronomisk Observatorium blev bygget, saa at der ogsaa her rejste sig en hel lille By.

35. King Pynt med Vraget af »Bonanza«.

Det meste af Vinteren var Per Ristvedt og Helmer Hansen jævnlig ude paa Jagt. Det gjaldt om at skaffe fersk Mad til Kolonien. Landet her er ikke saa jomfrueligt som vort forrige Vinterkvarter. I de sidste 15 Aar har der aarlig overvintret flere Hvalfangere, mest paa Herschel Øen, og de har stedse udsendt Jagtpartier for at skaffe deres Mandskaber fersk Mad. Dette er ikke gaaet for sig, uden at Vildtbestanden har lidt derved. Men ikke des mindre3. Gennem Nordvestpassagen.

holdt vore Jægere os ret godt forsynede. Udbyttet var mest Harer, der lever i Tusindvis i Smaakrat, som man her sine Steder finder næsten helt ned til Kysten. Jordsmonnet er en meget fed Muldjord, og overalt, hvor der er en Smule Læ, vokser det frodigt op. Et Par Sømil fra Kysten træffer man store Strækninger bevokset med Pilekrat, der er over Mands-

sSmIHI

36. Vort Beboelseshus ved King Pynt.

højde, og en 30—40 Mil længere inde begynder den rigtige Granskov allerede.

I Oktober Maaned forlod vor Kaptajn Skibet og rejste sydover til Fort Yukon i Alaska, Telegrafens nordligste Endepunkt. Han vilde gerne snarest mulig meddele hjemme, at vi hidtil var kommet godt frem. Han kom først tilbage i Marts Maaned, da han gerne vilde bringe os alle Efterretninger fra vore Hjem. Den største Nyhed af dem alle var den, at Norge122

havde løst sin Forbindelse med Sverrig og valgt sig selv en Konge. Begejstringen ombord var stor. Skibet blev klædt med Flag og Fest afholdt. Saa selvstændig Nordmændene end var stillede i Forbindelsen med Sverrig, saa havde det dog ligget og ulmet i enhver norsk Mands Hjerte siden Adskillelsen fra Danmark, at helt sig selv det var de dog ikke. Men nu skulde de staa paa egne Ben, Ben der havde vist sig at kunne bære gennem saa mangen en Stordaad.

Begejstringen hjemme gav Genlyd i Hjerterne hos de Mænd, der havde været med til at føre deres Fædrelands Flag frem til endnu en Sejr.

Medens Kaptajnen var borte, gik Arbejdet sin jævne Gang ved Stationen. Her var ikke saa ensomt som i Gjøa Havn. Jævnlig havde vi Besøg fra Hvalfangerne ved Herschel Øen. Ikke mindre end 11 af disse Skibe havde Vinteren overrasket og tvunget til Overvintring, saaledes som den havde tvunget os.

Mellem Skibene og Fort Mac Pherson, Hudson Bugt Kompagniets nordligste Station ved Mackenzie Floden, var der ligeledes jævnlig Forbindelse. Saaledes havde vi i Februar Besøg af en Officer af det engelske Politikorps. Endvidere af en engelsk Opdagelsesrejsende, en Mr. Harrison, der havde til Opgave at trænge ud i Beaufort Søen, den Del af det arktiske Ocean, der ligger Nord for Alaska, for derude at søge efter Land, som formenes at ligge deromkring. Han boede hos os en Nat; det var utvivlsomt en Mand fuld af Begejstring og Energi, og han kendte ikke til at skaane sig selv. Men noget Resultat af sin Tur fik han dog ikke.

Eskimoer kom der stadig mange af. De fleste af dem kunde brække lidt paa det engelske, saa de var ikke saa

svære at forstaa som vore Venner fra

Kong Williams Land. Men til Gengæld var de ej heller saa interessante at studere. Civilisationen, saaledes som den er kommet til dem, væsentligst gennem Hvalfangerne, har ikke forædlet Racen ; selv om den har skaffet den en Hoben Redskaber til Brug i det daglige Liv, som deres Forfædre end ikke kendte af Navn, saa har den i Tilgift givet dem en Hoben Sygdomme, f. Eks. Tuberkulose, der har taget saa kraftig fat, at Kyststrækningen efter Hvalfangernes Sigende nu kun bebos af Halvdelen af, hvad der var, dengang Hvalfangsten begyndte. Livsvilkaarene har Hvalfangerne ej heller forbedret. Den megen Jagt har skræmt Vildtet, saa at det kan være besværligt for Eskimoen at fange sig Føden. Og Sager som Mel og Te er nu blevet ham Nødvendighedsartikler, som han maa indkøbe til store Priser i Form af Skind: Sortræv, Hvidræv, Bjørn og lignende.

37. Indfødte fra King Pynt med Klæder af civiliseret Oprindelse.

Efter Kaptajnens Tilbagekomst begyndte vi saa smaat at tænke paa Fortsættelsen af Rejsen. Vi vidste, at her ude i det aabne Ishav, og da særlig i Mackenzie Deltaet, kunde vi vente at komme langt tidligere afsted, end det var lykkedes os det foregaaende Aar. Vi var allerede begyndt at glæde os. Alt var gaaet saa lykkeligt hidtil, alle Efterretninger, Kaptajnen havde bragt os, var gode, Udsigterne til at komme ud store.

38. Eskimofamilie ved King Pynt. Sommer.

Vi, som nu havde været, hvor ingen havde sejlet før, kunde da nok gøre Regning paa at klare et Farvand, hvor der aarlig færdedes Snese af Hvalfangere. Da blev vi midt i al vor Glæde truffet af et alvorligt Slag, idet vi mistede vor Kammerat Gustav Wiik, Ekspeditionens yngste Medlem. Han døde d. 31. Marts 1906 af en Lungesygdom.

Vi tør vel nok sige om os selv, vi der var med paa Gjøa-Ekspeditionen, at vi alle stræbte at gøre vor Pligt. Men om Wiik kan det sikkert siges, at han

gjorde mere end det. Hans Chet giver ham det Eftermæle, at han var en sjælden trofast Arbejder, der støt passede sit Arbejde, om saa alle Naturens onde Aander vilde hindre ham, naar han gik sin daglige Gang til Instrumenthuset. Den mest bidende Kulde, Snefoget og den hvirvlende Vind formaaede ikke at standse ham. Da vort Arbejde var endt og Instru-

39. Gustav Wiiks Grav paa King Pj'nt.

menterne taget bort, satte vi hans Kiste ind i Observatoriet, hvor han havde haft sin daglige Gang. Huset kastede vi til med Jord og lagde blomstrende Græstørv derover, at ogsaa de kommende Foraar maa dække hans Grav med Blomster. Der ligger han nu, og fra hans ensomme Grav ser inan ud over Ishavets mægtige Flade. Hans Kiste klædtes med Norges rene Flag. Det vil smuldre hen, som hans Lig og hans Navn. »Fare hen, fare hen«, syn-

ger Vinden over hans Grav. Men vi Mennesker ved, hvor meget hele Slægten skylder dem, der er faldet — navnløse — paa Ærens Mark.

I Juni Maaned flk vi to nye Mand ombord, to flinke Folk, som blev overladt os fra Hvalfangerne. Kaptajnen ønskede ikke mere at tage personlig Del i Vagten nu, da det ikke var nødvendigt længere, og en Erstatning maatte vi yderligere have for vor døde Kammerat.

Mackenzie Floden brød op og skyllede Strømme af varmt Ferskvand ud i Oceanet. Der dannede sig aabent Hav udfor Mundingen. Det videde sig ud til Siderne, banende sig frem langs Land. Den 3. Juli kom vi løs af Vinterlejet og gik saa om og lagde os ved Siden af »Bonanza«. Den ståk saa meget dybere end »Gjøa«, at vi

kunde hale hen foran eller agter folden , hvis der skulde komme saadanne Ismasser drivende Øst eller Vest fra i Landaabningen, at vi vilde mene det sikrest at gaa af Vejen.

Den 12. kunde vi fra Toppen af Højderne se, at der mellem os og et stort aabent Hav kun laa et Bælte af Drivis, der fastholdtes af større grundstødte Isskodser. Ved at holde først et Stykke Øst efter i Landvandet kunde det lykkes os at komme ud i det aabne Vand og begynde Hjemrejsen. Saa lettede vi, gav Wiiks Grav vor sidste Hilsen med Flaget og lod staa til hjemover.

Vi naaede dog ikke længere i første Stræk end til Herschel Øen; der maatte vi søge Havn, og først efter tre forgæves Udfald lykkedes det os at trænge gennem Isen. Vi var de første, der rundede Kap Barrow, Amerikas nordvestligste Pynt; de store Hvalfangere, der var mindst lige saa ivrige til at komme ud som vi, havde vi ladet bag os. Sidste Dag, vi

40. Kort over Nordvestpassagen med »Gjøas". Rute.

var i Isen, bøjede vi Skrueakslen ved, at Skruen stødte paa et Stykke Is. Det var et mærkeligt Held, at det ikke skulde ske før.

Den 22. August rundede vi Pt. Barrow. Her laa vi til Ankers en Dag, idet der her laa en Del Skibe med Proviant til de indefrosne Hvalfangere.

Vi mødte ogsaa Skonnerten Duchess of Bedford, det Skib, paa hvilket Ejnar Mikkelsen var ude for at søge nyt Land i Beaufort Havet.

Det var morsomt at træffe en rigtig Landsmand igen og da særlig en Mand som Mikkelsen. Men vor Tid var knap, nu skulde vi jo hjem. Vi gav ham vore Ønsker om Held, som desværre ikke gik i Opfyldelse, og styrede saa videre mod Syd.

Den 31. August stod vi for stiv Kuling Bering Strædet ind, nu var Nordvestpassagen fuldendt. Kaptajnen kaldte os sammen agter og takkede os for Rejsen, og det skal siges til hans Ros, at vi gengældte ham Takken alle som een.

Saa drejede vi under for Natten; det var et forrygende Vejr, saa haardt, at vi skørede Gaffelen. Dette blev bestemmende for vor Hjemrute, idet vi mod Kaptajnens Ønske blev tvunget til at anløbe Nome, en Guldgraverby ved Bering Havet.

Vi kom ikke til at angre denne nye Bestemmelse, thi Nome By gav os i Sandhed en kongelig Modtagelse. Og hvor jeg mindes Forandringen! Den ene Nat Storm under Kap Prince of Wales med Bælgmørke og Havari, den næste Champagne i Byens fineste Hotel.

I Nome bestemte Kaptajnen sig til med Damper at tage de magnetiske Instrumenter ned til Byen Sitka i Alaska, hvor der findes et stort amerikansk Observatorium. Han kunde da faa de fornødne Kontrol-

41. Ekspeditionens Deltagere ved Ankomsten til Nome. I Forgrunden fra venstre: Amundsen, Ristvedt, Lindstrøm, Helmer Hansen; i Baggrunden: G. Hansen, Lund.

maalinger foretagne, og endda naa San Francisco samtidig med »Gjøa«.

Han overgav mig Kommandoen over Skibet, og d. 6. September lettede vi fra Nome. Men om denne Del af Turen skal der intet berettes her; thi om Sømandslivet, saaledes som det former sig paa de store Have, er der skrevet mere og bedre, end jeg formaar det. Kun saa meget skal siges, at lille »Gjøa« saa ikke ud af ret meget

nede mellem to Stillehavs Stormsøer. Ogsaa den Del af Rejsen blev dog lykkelig gennemført, og d. 19. Oktober 1906 stod vi ind gennem »Golden Gate«, San Franciscos smukke Indsejling.

Dermed var Maalet naaet. Det vilde være for tidsspildende at sejle »Gjøa« rundt Kap Horn, saa at vi bestemte os til at vende hjem over Amerika og Atlanterhavet. —

Vi sejlede ud under Nøjsomhedens og Farernes og Strabadsernes Fane, og vi vendte hjem under Festernes og Æresbevisningernes. Begge Oplevelser er uforglemmelige. Men naar vi senere har mødt hinanden, vi Kammerater fra »Gjøa«, saa har vore Tanker dog mest beskæftiget sig med den første Del og med vore Oplevelser i det store hvide Rige under Polarstjernen.BILLEDER OG KORT.

Side

Billeder og Kort.

Side

. ...